Тошкент ҳақиқати

1928 йил 11 декабрдан чиқа бошлаган

№ 100 (10.349).
1992 йил 2 июль пайшанба
Баҳоси 2 сўм.

Вилоят ижтимоий-сиёсий газетаси

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ТУРКИЯДА

Ислом КАРИМОВ:

«ДУНЁГА ТУРКИЯ ОРҚАЛИ ЧИҚМОҚЧИМИЗ»

ИСТАНБУЛ. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Жаҳон иқтисодий анжуманининг «Қора денгиз иқтисодий ҳамкорлик минтақаси: Туркия ва Ўрта Осиё республикалари» мавзуидаги кенгашида қатнашиш учун Туркияга келди.

Ҳурматли меҳмонни Отатурк аэропортида давлат вазири Шариф Эрсон, ташқи ишлар вазири Ҳикмат Четин ва бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

Каримов учрашув чоғидаги суҳбатларда Туркияга келганидан мамнун эканини таъкидлади. Ўзбекистон Республикаси Президенти ўз сўзида Туркиянинг ташқи сиёсат соҳасида олиб бораётган йўли Ўзбекистонга ҳам мақбул эканини, ўз мамлакатининг Туркия орқали дунёга чиқиш имкониятига эга бўлаётганини айтди.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ: «ОТАТУРК ЙЎЛИНИ ТАНЛАДИК, БУ ЙЎЛДАН ҚАЙТМАЙМИЗ»

Ислом Каримов Бурсада

БУРСА. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов «Отатурк йўлини танладик, бу йўлдан қайтмаймиз», деди.

У Бурсага давлат вазири Жавит Чоғларнинг таклифи билан келди. Ўзбекистон Республикаси Президенти Чоғларнинг мулки бўлган фабрикаларда бўлиб, корхоналарнинг самарали иши унга маъқул тушганини айтди.

И. Каримов Усмонлилар империясининг асосчиси бўлган Усмон Ғози ва Ўрхон Ғози музейларига борди.

Бурса вилоятининг аҳолиси Президентни илиқ кутиб олди.

Ўзбекистон Президенти вилоят ҳокими Нежоти Четинқоя қароргоҳида қабул қилинаркан, усмонлиларнинг дастлабки пойтахти бўлган Бурса шаҳрига келганимдан ниҳоятда хурсандман, деди.

И. Каримов Ўзбекистоннинг мустақилликка эришганига атиги бир йил бўлганини, шу давр мобайнида Туркия мадад бериб турганини мамнуният билан қайд этди. У сўзини давом эттириб шундай деди:

— Ҳаммамиз биргаликда ишлаб, барча қийинчиликларни енгамиз. Қудратли давлат бўлган Туркия биз учун катта мададдир. Биз Туркияни ўрнак, деб биламиз. Бизнинг йўлимиз равон. Қийинчиликлар бор, аммо енгиб ўтамиз, таянчимиз — турк миллати, йўлимиз буюк доҳий Отатурк йўлидир. Биз бу йўлдан қайтмаймиз.

Ислом Каримов Бурса ҳокими Нежоти Четинқояга, Бурса ҳокими эса Ўзбекистон Республикаси Президентига совғалар ҳадя этишди.

Туркиянинг АНАДУЛУ ахборот агентлиги — ЎзАнинг махсус мухбири.

ЯНГИ ХЎЖАЛИКДА

ЮҚОРИ Чирчиқ районидаги бу хўжаликка яқинда Шарқнинг ажойиб алломаларидан бири Хўжа Аҳмад Яссавий номи берилди. Жамоа хўжалиги аъзолари мамнун бўлиб, пахта ва бошқа қишлоқ хўжалиги экинларидан мўл ҳосил яратиш учун астойдил тер тўкиб, меҳнат қилмоқдалар.

Эрмуқон Тўйлибоев ана шундай меҳнатдан бахт топган кишилардан биридир. Эрмуқон дастлаб далага чиққанда қайси бир касбга қўл уришни билмасдан бироз тараддудланди. Пахтазор кезди. «Оқ олтин» тераётган «зангори кема»ларни томоша қилди. Ўшаларда ишласамикин? Йўқ, унинг юраги жиз этмади.

Мана, ўн уч йилдирки, Эрмуқон ота ўгитига амал қилиб, пахтазорда меҳнат қилиб келмоқда. Дарҳақиқат, ота айтганларидек, кам бўлмади. 1991 йилда самарали меҳнат қилганлиги учун у янги тонфадаги «Москвич» енгил машинаси билан мукофотланди.

— Тўғри, ҳар бир мутахассисликнинг ўзига яраша жозибаси бор, — деди Эрмуқон. — Лекин мен сувчиликни бирон-бир бошқа касбга алмаштирмаган бўлар эдим. Балким, сувчи бўлиб ишламаган одам менинг гапларимни ўзгача тушунар. Аммо мен чин дилдан гапираётирман. Сув ҳар бир меҳнаткаш инсоннинг ризқ-рўзини бутун қиладиган буюк неъматдир.

У. РАҲИМОВ.

СУРАТДА: Э. Тўйлибоев.
М. МАХМУТОВ сурати.

САҲАР БОРДИМ ДАЛАГА...

Далага саҳарда бордим. Эндигина тонг даракчилари тўрғайлар чўлдираётган маҳал. Нарида эса тўртта қудратли «Нива» шитоб билан ғалла ўрмоқда. Ўроқчилар нинг сардори Петр Ненаковнинг комбайни катта йўлнинг ёқасидаги арпазорда ишламоқда. Унинг ёнида ўзи тўкар машиналар комбайн ғаллахонасидан донларни пешма-пеш жамоа хўжалик ғалла қабул қилиш марказига ташимоқда. Бир зумда иккита машинанинг юк хоналари сара донга тўлди.

— Ғалланинг ҳосилдорлиги чакки эмас, — дейди комбайнчи келиб саломлашгач, — донларни қаранг, — менга бир бош арпа бошоғини тутқазди. Донларини уқалаб, санадик. 52 дона арпа, йирик-йирик. Ҳисоблаб кўрдик, бир гектар ердан 18 центнерга етказиб дон олиш мумкин.

— Ҳўв анаву қирликлар бор-ку, — Петро қўли билан баландликни кўрсатди, — у ерлар бироз сийракроқ. Билмадим, қусур ердами ё уруғ кам тушганми? Ҳар ҳолда ҳосили камроқ. Лекин мўлжаллаган ниятимиздан қайтмаймиз. Биласизми айрим хўжаликлар жумладан, «Оҳангарон», «Ўзбекистон», «Ангрен», «Собир Раҳимов» номли хўжаликларнинг далаларида 10—15 та комбайн ишлайди. Биз эса мана шу тўрт комбайнни ўзимизга олганмиз. Донни ҳам ижара асосида етиштирамиз, уруғликни ҳам ғамлаймиз, ҳаттоки, шудгорни, кузги экишни ҳам ўзимиз қиламиз.

П. Ненаков укаси ва икки ёрдамчиси билан ишлайди. 500 гектардан ортиқроқ майдонга шулар мутасадди.

МЕҲНАТ ВА ШАРОИТ

Улар ўтган йиллар давомида 13—14 центнердан арпа ҳосили олишган. Бу йил яна бир центнер кўпайтиришмоқчи. Менинг назаримда эса даладаги ҳосил 16—17 центнердан дарак бергандай.

Ғаллакорлар 20 июлгача ғаллани ўриб, янчиб, арпазорни шудгорлашни ҳам тамомлаш ниятида.

— Сомонлар вақтида тўпланмаганлиги, яъни, на сим, на каноп топилмаётганлиги туфайли уларни пресслаш ва ташиб кетиш анча мушкуллашди.

— Шудгорлашга ҳали вақт бўлса керак?

— Йўқ, ғалладан бўшаган ерни дарҳол ҳайдаш керак, чунки июлнинг охири августнинг бошларида қандайдир илиқ шамол эсади, бу шамол шудгорни ипакдек юмшатади. Буни биз кўп йиллик тажрибада кузатганмиз, — дейди П. Ненаков, — айтмоқчи битта илтимосимиз бор. Йигитлар чекишдан қийналишди, қиммат бўлса ҳам сигарет олиб келишсин.

Худди унинг гапларини эшитиб тургандек, жамоа раиси Анорбой Каримов келиб қолди. Салом-аликдан сўнг тўрт йигитга бир пачкадан «Астра» узатди...

Ғалла қабул қилаётган омборхонада ҳам иш қизғин.

— Эрта-индин буғдойга ҳам ўроқ тушади, — дейди омборчи Н. Ашуров, — у ҳам шу ерга келтирилади. Ишчи кучи эса кам. Кечаю кундузи ишлашга тўғри келяпти. Бу ерда кишиларнинг дам олиш хоналарини ҳам тайёрлаб қўйдик. Ғалла тозаловчилар учун иссиқ овқат бўлаяпти. Ахир, ғалла асосий соҳамиз-ку!

Омбордан чиқаётганимда ғалла ортган машиналар тарозида навбат кутишарди.

Мўмин ҚАЮМОВ.

«МЕНГА ЕР БЕРИНГ»

КАСБИ-КОРИМИЗ деҳқончилик. Ер билан тиллашиб, қийинчиликлар билан беллашиб, ризқ-рўз яратиб келмоқдамиз. Илгари асосан пахта етиштирардик. Энди ўзлигимизни таний бошладик ва барча тармоқларга эътибор кучайди. Тирикчилик учун зарур ноз-неъмат, мева-чевани ҳам ўзимиз етиштирамиз. Аслида деҳқон шундай йўл тутиши ҳам керак эдида! Мустақиллик шарофати билангина бу йўл очила бошлади.

Бироқ бозор иқтисоди бизнинг кўп умидларимизни пучга чиқараёзганди. Бу ҳаммага маълум. Чунки, деҳқон учун зарур техника ва бошқа воситалар қимматлашиб кетди-ю, бироқ, — маҳсулотимизнинг нархи жуда секинлик билан ошди. Бунинг устига турли хил солиқлар кўпайиб кетганди. Мен буларнинг миридан-сиригача гапириб ўтирмайман. Лўнда қилиб айтганда, биз маҳсулот етиштириб, даромад қилардиг-у, лекин, бу даромадларнинг катта қисмини бериб юборишга мажбур эдик. Оқибатда ўзимизга жуда кам маблағ қоларди.

Ҳайрият, додимиз юқорига етиб бориб, бизни тўғри тушунишди. Президентимизнинг қўшимча қийматдан солиқ тўлашдан деҳқонларни озод қилиш ҳақидаги Фармони эълон қилинди. Бу деҳқонларнинг айни муддаосидаги иш бўлди. Энди биз пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қанча кўп етиштирсак, шунча фойда қолади ўзимизга. Чунки режадан ортиқча маҳсулотдан тушадиган даромаднинг 30 фоизини солиқ сифатида тўлашдан қутулдик. Агарда сабзавотчиликда

ХЎЖАЛИК РАҲБАРИ МИНБАРИ

етиштириладиган маҳсулотнинг 50 фоизи ўзимизнинг ихтиёримизда қолдирилишини ҳисобга оладиган бўлсак, кўриладиган фойда яна ҳам кўп бўлиши, катта иқтисодий мададга эга бўлишимиз аён бўлиб қолди. Тахминий ҳисоб-китобларга қараганда биз ана шу Фармон бўйича бу йил кам деганда 10 миллион сўм нақд фойда оламиз. Албатта, бу фойданинг бир қисми ижтимоий масалаларга сарф қилинади. Ободончилик ишларига эътиборни кучайтирамиз. Энг асосийси, қишлоқ хўжалик меҳнаткашларининг ойлик иш ҳақини кам деганда 20 фоизга оширишимиз мумкин бўлиб қолди. Мана ҳозир далаларимизда айни ғўза парвариши қизғин палла ҳисобланади. Оддий бир мисол. илгари бир гектар ердаги ғўзани чопиқ қилган колхозчига 420 сўм тўланарди. Ҳозир 520 сўмга кўтардик. Агар бир киши 2 гектар ерни чопиқ қилса демак, у 1040 сўм пул олади.

Бир сўз билан айтганда одамларнинг ерга бўлган қизиқиши ортди. Яширишнинг ҳожати йўқ. Туппа-тузук лавозимда ишлаб келаётган амалдорлар ҳам ҳозир бизга ер беринг деб келишяпти. Чорвада, тракторда ишлаётганлар, ҳатто қоровуллик қилаётганлар ҳам иложини қилсаю ер олиб ишлашса.

Пировард натижага қараб олинадиган ҳақ ҳам мўмай бўлади. Дейлик, колхозчи бутун йил давомида ойига ўртача минг сўмдан маош олиб келди. Биз ҳисоблаб чиқдик. Йил охирида ҳисоб китоб қилинганда ана шу ишлаб топган пулларининг ҳар бир сўмига қўшимча деҳқон, яна бир ярим сўмдан пул олади.

Астойдил меҳр қўйиб ишлайдиган пайт келди.

Рустам УКИБОЕВ,
Бўка ноҳиясидаги Ҳамза номли жамоа хўжалиги раиси.

ЎН ИККИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИ ЎНИНЧИ СЕССИЯСИНИНГ ОЧИЛИШИ ТЎҒРИСИДА

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўнинчи сессияси бугун, 2 июль куни соат 10 да Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг мажлислар залида очилади.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

Ўзбекистон Республикаси халқ депутатлари бугун, 2 июль куни эрта билан соат 8 дан Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши мажлислар залининг фойесида рўйхатга олинади.

КЎРГАЗМА ОЧИЛДИ

Ўзбекистон ёзувчилар уюшмасида Республика халқ рассоми, графика устаси Лутфулла Абдуллаевнинг А. Қодирий романлари асосида ишлаган расмлари кўргазмаси очилди. Кўргазма очилишида сўзга чиққан адиб ва рассомлар Л. Абдуллаев асарларига муносиб баҳо бердилар.

— «Ўтган кунлар»ни ўқиганимдан буён, — дейди рассом, — Отабек, Кумуш сингари дилимга яқин қаҳрамонлар сиймосини акс эттиришга уринаман.

Лутфулла Абдуллаев А. Қодирий ижоди билан ошно бўлганларнинг тўнғич авлодига мансуб. Қатағон йилларида ҳам у киши улуғ адибнинг романларини ёт кўзлардан яшириб мутолаа қиларди.

(ЎзА).

ТОШҚИН ОҚИБАТЛАРИ ТУГАТИЛМОҚДА

Аввал хабар берганимиздек, бундан бир ҳафта илгари Келес шаҳрида кучли тошқин рўй бериб, уйларга шикаст етган эди. Куни кеча ўнга яқин хонадон қайта таъмирланган уйларига кўчиб кирди.

Тошқин изларини тугатиш район штаби аъзолари жонбозлик билан иш олиб бормоқда. Шуни айтиш керакки, табиий офат натижасида бинолargина эмас, оилалар сақлаб қўйган озиқ-овқат ҳам нобуд бўлди, уй-рўзғор анжомлари яроқсиз ҳолга келди.

Дастлабки кунлари одамлар беҳаловот яшадилар, аммо яхшилар меҳри уларга далда бўлди. Масалан, Темур Малик кўчасида яшовчи Адҳам Содиқов хонадони ўчоғида яна олов ёна бошлади. А. Абдураҳмонов раҳбарлик қилаётган С. Раҳимов номидаги жамоа хўжалиги у яшайдиган кўчадаги ўн уйга тошқин содир бўлган куннинг эртасигаёқ 100 килограмм шакар, 650 килограмм ун, 200 килограмм картошка, макарон, ёғ ва бошқа маҳсулотлар келтириб берди.

Районидаги Собир Раҳимов, Турғун Мирзаев, Ғиёс Умаров, Ғуломқодир Абдуллаев номидаги жамоа хўжаликлари ва юзлаб олийҳиммат кишилар тошқиндан зарар кўрганларга ёрдамга ошиқди. Хўжаликлар хонадонларни озиқ-овқат билан таъминлаш, уйларини таъмирлаб беришни зиммага олишган бўлса, мурувватли кишилар вақтинчалик бошпанасиз қолганларга уйларидан жой беришди. Маҳамаджон Фозилов номидаги жамоа хўжалиги эса моддий кўмак бериш билан бирга келесликларга ёрдам ҳисобига 100 минг сўм ўтказди.

Тошқиндан зарар кўрган 500 хонадоннинг ҳаммасига ёрдам берилмоқда. Қайта тикланиши лозим бўлган уйлар учун бинокорлик материаллари келтирилиб, қурилиш ишлари авж олдирилмоқда. Ҳимматли кишилар бор экан, офатлар чекиниб, қайғулар унутилиши шубҳасиздир.

П. НИШОНОВ,
ЎзА мухбири.

ҲАМЖИҲАТ БЎЛИБ

ЯНГИЙЎЛ. Назарали Ниёзов номли жамоа хўжалигида бу йил 480 гектар майдонда пахта етиштирилмоқда. Давлатга 1500 тонна хом-ашё сотишга аҳд қилганлар.

Кўклам ноқулай келишига қарамай эрта баҳорда барча майдонга С-6524 навли уруғ экиб олинди. Ҳозирги кунда ҳар гектар ерда 85—90 минг туп кўчат парвариш қилинмоқда.

Хўжаликдаги 9 та бригаданинг ҳаммасига тажрибали деҳқонлар бошчилик қилишади. Улар ҳамжиҳатлик билан, бамаслаҳат иш юритаётганликлари туфайли ҳар йили белгиланган режалар муваффақиятли адо этилмоқда.

Бу йил далачиликда бир қатор қийинчиликлар кўндаланг бўлиб турибди. Мана, чилла кирган бўлса, ҳам ҳавода булут ўралашиб юрибди. Ғўзанинг ривожи ўтган йилдагидан анча орқада қолаётган ҳозирги шароитда ҳар бир деҳқондан тажриба, маҳоратни ишга солишни талаб этмоқда. Маҳамаджон Норматов, Бахтиёр Машарипов, Ваҳоб Эрназаров сингари ўртоқлар етакчилик қилаётган бригада аъзолари миришкорликда ўрнак бўлишяпти. Улар экиннинг ҳолати, ривожига қараб ишлов беришни, озуқлантиришни ташкил этмоқдалар. Сув қўйиш табақалаб амалга оширилмоқда.

Жамоа хўжалигида пахтачилик билан бир қаторда қишлоқ хўжалигининг бошқа соҳаларидан ҳам мўл ҳосил олишга алоҳида эътибор берилаяпти. Бу йил 1000 тонна картошка, 2100 тонна сабзавот, 400 тонна дон тайёрлаш режалаштирилган.

Ҳар йилдагидек бу йил ҳам механизаторлар дала юмушларини маромида бажаришда жонбозлик кўрсатмоқдалар. Жумабой Абдураззоқов, Абдумалик Абдураимов, Жўра Анорбоев, Тўйчи Эргашевлар кунига 8—10 гектар ердаги ғўзага ишлов беришаяпти.

— Хўжалигимизда тажрибали, ҳар қандай шароитда ҳам тадбиркорлик билан иш юритадиган деҳқонлар кўп, — дейди бошқарув раиси Қодирали Қоражонов, — бу йилги қийин вазиятда биз ана шундай фидойиларга суяниб иш олиб бормоқдамиз. Фақат унумли меҳнат, аҳиллик ва уюшқоқлик, бир-биримизга кўрсатиладиган меҳр-оқибат туфайлигина режаларни бекаму-кўст бажаришга эришишимиз мумкин. Биз ўз ишимизда бунга қатъий амал қилаяпмиз. Энг биринчи навбатда далада ишлаб, меҳнат қилаётганларнинг дам олиб, ҳордиқ чиқаришларига алоҳида эътибор бераётирмиз. Шу мақсадда дала шийпонларини созлаб қўйганмиз. Ҳар куни иссиқ овқат тайёрлаб берилаяпти.

Инсонлар тўғрисида кўрсатилаётган ғамхўрлик ҳар бир тармоқда иш унумини таъмин этаяпти. Деҳқонлар маъмурият, касаба уюшмаси томонидан яратиб берилаётган шароитга жавобан дала ишларини оби-тобида ўтказиб, экинларни кун сайин яшнатмоқдалар.

Э. ТУЛАГАНОВ,
У. УМАРОВ.

ДИРЕКТОРЛАР КЕНГАШИ ЧОРАСИНИ ТОПДИ

Чирчиқ шаҳримизнинг 160 минг кишига яқин аҳолиси узоғини яқин, оғирини енгил қилишда биз автотранспортчиларнинг ҳиссаси каттадир. Иқтисодий таназзул барча соҳаларда бўлгани каби автомобиль транспортига ҳам ўз таъсирини ўтказмоқда. Айниқса, янги автобусларни ва унга ишлатиладиган эҳтиёж қисмлар, автоёнилғи-мойлаш материалларининг қимматлашиши натижасида йўл кира ҳақлари 5—8 маротаба ошди. Ана шуларни натижасида бизнинг мижозларимиз (пул ўтказиш йўли билан фойдаланадиган) транспортдан фойдаланганлиги учун йўл кира пулларини тўлаолмай, уларнинг қарзи ҳозирги кунгача 2 миллион 600 минг сўмга етди.

Шундай қийинчиликларга қарамай, хўжалигимиз жамоаси бутун ички имкониятларни ишга солиб, йўловчиларга хизмат кўрсатиш маданиятини ошириш юзасидан барча чора-тадбирларни кўраяпти. Бу ишда бизга шаҳар ҳокимлиги, шаҳар корхоналар директорлари кенгаши яқиндан ёрдам бермоқда. У шаҳардаги барча саноат корхоналари жамоалари розилиги билан ҳозиргача шаҳар тармоқларида 14 миллион сўм маблағ ажратиш ҳақида қарор қабул қилди. Улар бу билан чекланмай яқин кунларда яна 6 миллион сўм маблағ ажратишни кўзда тутмоқдалар.

Шаҳримиздаги «Электрокимё» бирлашмаси ўз маҳсулотларини Волжск шаҳридаги автошина заводига юбориб, унинг ўрнига шаҳримиз автокорхоналарига автошина олиб келиниши юзасидан шартнома тузиб, шаҳримиз автокорхоналарининг ишларига анча ёрдам берганлигини алоҳида таъкидлаш керак.

Бундан ташқари шаҳар директорлар кенгаши қарори билан корхонамизга 30 минг доллар валютани ажратиш назарда тутилган эди. Бироқ, республика миллий банки бу маблағни бизнинг ҳисобга ўтказганича йўқ. Ваҳоланки, бу пул ҳисобига «Икарус» автобуслари ва уларга эҳтиёт қисмлар сотиб олинган бўлур эди. Бу масалани зудлик билан ижобий ҳал қилиш керак.

Ўйлаймизки, шаҳримиз корхоналари жамоаларининг бу саҳий ёрдамлари ҳайдовчиларимиз жонбозлигини, таъмирловчи усталарнинг саъй-ҳаракатларини кучайтиради. Шулар туфайли шаҳар йўналишларида мавжуд жадвалларга мувофиқ тўхтовсиз автобуслар қатнови ташкил этилади.

Шу фурсатдан фойдаланиб, газета орқали корхонамиз ишчи-хизматчилари номидан шаҳар ҳокимиятига ва шаҳар директорлар кенгашига, шу кенгаш аъзолари жамоаларига ёрдамлари учун чексиз миннатдорчилик изҳор этаман.

Э. ЙЎЛДОШЕВ,
Чирчиқ автобус саройи директори.

Фахрийлар миннатдор

Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ислом Каримовнинг пенсиялар, стипендиялар ва бюджет ташкилотлари ходимларининг иш ҳақининг миқдорини ошириш ҳақидаги фармонини аҳоли мамнуният билан кутиб олди. Ҳозирги қийин ўтиш даврида миллионлаб ўзбекистонликлар давлатнинг ғамхўрлигини яна бир бор ҳис этдилар.

Фахрийлар — Улуғ Ватан уруши жабҳаларида жанг қилган, уруш йилларида ва тинч қурилиш йилларида мамлакатда фидойилик билан меҳнат қилган кишилар алоҳида миннатдорчилик билдирмоқдалар. Фахрийлар ташкилотлари Республика Уюшмаси кенгашининг раиси Р. Ғуломов уруш, меҳнат ва қуролли кучлар фахрийлари, республикадаги барча пенсионерлар номидан Ўзбекистон Президентига йўллаган мактубида шу ҳақда гап боради. Улар Президент фармонидан самимий миннатдор ва мамнун бўлганликларини айтиб, бу ҳужжатни кекса авлодни ижтимоий ҳимоя қилишга доир муҳим давлат ҳужжати, иқтисодиётнинг бозор муносабатларига ўтишининг қийин шароитларида кекса авлоднинг ижтимоий ва маиший фаровонлигининг кафолати деб билмоқдалар.

Ўз навбатида фахрийлар иқтисодиёт ва маданиятни янада юксалтириш, мустақил Ўзбекистон Республикаси истиқлолини мустаҳкамлашга, меъёрий турмуш шароитини, республикадаги халқларнинг фаровонлиги ва равнақини таъминлашга доир саъй-ҳаракатларга ҳар томонлама кўмаклашиш учун кучимизни, билимимизни, ҳаётий тажрибамизни аямаймиз, деб Президентга, ҳукуматга ваъда бермоқдалар.

(ЎзА).

«САРБОН»: ТУҒИЛИШ, ЮКСАЛИШ, МУАММОЛАР

16-АВТОКОРХОНА жамоаси шаҳримиздагина эмас, айни вақтда ноҳия ҳудудида ҳам халқ хўжалиги учун керакли юкларни ташиб бериш билан шуғулланаётган йирик транспорт ташкилоти ҳисобланади. Унинг жамоаси Бекобод шаҳридаги саноат, қурилиш ташкилотлари, муассасалар қатори ноҳиядаги хўжаликларга ҳам хизмат кўрсатиб, уларнинг оғирини енгил, узоғини яқин қилмоқда.

Корхона ҳайдовчилари катта ҳажмда қурилиш материаллари ва озиқ-овқат маҳсулотларини ташишмоқда, йўл қурилишида қатнашмоқдалар, 100 дан ортиқ корхона ва ташкилотларни транспорт воситалари билан мунтазам таъминлаб келмоқда. Бундан ташқари, хўжаликнинг «Зафар»даги 2-автоколоннасида 120, номаъдан материаллари заводида 17, цемент комбинатида 11 та юк ташиш машиналари узлуксиз хизмат кўрсатаяпти.

Бироқ иқтисодий аҳволнинг тубдан ўзгариб кетиши ҳамда бозор иқтисодиёти шароитига ўтиш 750 кишилик жамоага ҳам бир мунча қийинчиликлар олиб келди. Машина, эҳтиёт қисмлар ва ёнилғи-мойлаш маҳсулотлари нархининг кескин равишда ошиб кетиши хўжаликни оғир аҳволга солиб қўйди. Мана шундай вазиятда Республикамиз Президентининг ўтган йили ноябрь ойида эълон қилинган автомобиль ва транспорт хўжаликларини жамоа хусусий мулкига айлантириш ҳақидаги фармони бу хўжаликка жуда ҳам қўл келди.

Корхонани жамоа мулкига айлантириш учун ҳозирлик ишлари қизғин бошланиб кетди. Бу соҳада муайян тажрибага эга бўлган турдош корхоналар жамоалари билан алоқа ўрнатилди. Корхона ходимларидан бир гуруҳи Литвада бўлиб, касбдошларнинг бу соҳадаги иш тажрибаларини обдон ўрганишди, малака оширишди, уларнинг маслаҳатларини олишди. Натижада сафардан қайтган хўжалик раҳбарияти аҳил жамоа билан ҳамкорликда хўжаликни юритишнинг янги усулини жорий қилишга қаратилган тадбирлар мажмуини ишлаб чиқди ва уни бирин-кетин амалга ошира бошлади.

Шу йилнинг январь ойида жамоанинг бўлиб ўтган умумий йиғилишида автокорхонани акционерлар жамиятига айлантириш хусусида якдиллик билан бир қарорга келинди. Жамоанинг бу мақсади шаҳар ижроия қўмитасига етказилди. Шаҳар раҳбарияти бу янгиликни қўллаб-қувватлади, натижада корхона ўрнида «Сарбон» деб аталувчи акционерлар жамияти вужудга келди.

Шундай қилиб мустақилликка эришишда дастлабки, лекин муҳим қадам қўйилди. Лекин олдинда ҳали анчагина муаммолар кўндаланг бўлиб турарди. Аввало, корхона қийматини аниқ белгилаш лозим эди. Шунинг учун ҳам жамоа қўлга қалам-қоғоз олиб, ҳамма соҳада ҳисоб-китоб қилишга киришди.

Шу нарсани алоҳида таъкидлаб ўтиш керакки, Вазирликдан берилган беғараз маблағ ҳисобига жамият ишчиларининг малака даражасига қараб уларга бепул акциялар берилди, айни вақтда корхонада узоқ йиллар давомида узлуксиз меҳнат қилган, ҳозирда нафақа олувчи фахрийлар ҳам унутилгани йўқ.

Акция сотиб олган ҳар бир ишчига ҳар йили маошига қўшимча 20 фоиздан ҳақ тўланади. Бу эса жамоа ишчиларини моддий жиҳатдан рағбатлантириш юзасидан амалда қўлланилаётган тадбирларнинг энг салмоқлиларидан биридир.

Жамиятда ишчиларни ижтимоий ҳимоя қилиш жуда яхши йўлга қўйилган. Чунончи, корхонада узлуксиз 15 йил меҳнат қилган ишчи учун жамғарма китобчаси очилиб, ҳар йили жамиятдан 100 сўм пул китобча ҳисобига ўтказилади, тоғ бағрида меҳнат қилаётган ҳайдовчиларнинг пенсияга узатилиш ёши одатдагидан беш йил камайтирилди. Корхонада ишлаган, айни вақтда ёш боласини тарбиялаётган аёлларга фарзанди 3 ёшга тўлгунига қадар ҳар ойда 50 сўмдан моддий ёрдам пули ажратилмоқда.

Корхона ускуна ва жиҳозларига, транспорт воситаларига ўз хусусий мулкидек муносабатда бўлаётган жамоа бошқа кўпгина ибратли ишларни ҳам амалга оширмоқда.

Ишчиларга ҳаммом-сауна, тиббий муолажахонаси, шинамгина савдо дўкони ҳамда чойхона-ошхона хизмат кўрсатмоқда. Жамият ўзининг 160 ўринли болалар боғчаси ҳамда «Хавоток» санаторий-профилакторийсига эга.

Корхонада жамият аъзолари қўлга киритаётган ютуқлар қатори кўнгилни хира қиладиган ташвиш ва муаммолар ҳам йўқ эмас. Тўғри, жамоа шу йилнинг 1 чорагида 1 миллион 300 минг сўмлик фойда олди. Иқтисодий ва ижтимоий қийинчиликлар содир бўлаётган бир пайтда жамият қандай йўллар билан фойда олишга эришганлиги хусусида «Сарбон» директори А. Раҳмонов шундай деди:

— Янги усулни жорий қилиш ҳар бир жамоа аъзосининг масъулиятини оширди. Улар ихтиёрларидаги автомашиналар қаровини тубдан яхшиладилар, уларни ўз шахсий мулкларидек авайлаб-асрамоқдалар. Шу туфайли фойдаланиш муддати узаймоқда. Мавжуд автомашиналар билан оширилган ҳажмдаги юклар ташилиши таъминланмоқда.

Йил бошидан буён бирорта ҳам машина ёки ғилдирак сотиб олингани йўқ. Мана шунинг эвазига анчагина маблағимиз тежалди. Ҳозирги бозор шароитида корхонада иқтисодий муаммолар вужудга келмоқда. Ўзингиз ўйлаб кўринг, машиналар нархи 300 мингдан 1 миллион 200 минг сўмгача оширилди, ёнилғи, эҳтиёт қисмлар 30—50 баравар қимматлашди. Шундай қийинчиликлар билан корхона ва ташкилотларга транспорт ажратаяпмиз. Лекин, баъзи бир савдо ташкилотлари машиналар учун тўланадиган маблағ миқдорига эътироз билдирмоқдалар.

Унумли ва самарали меҳнат қилиш, иқтисодий-ижтимоий ривожланишни асосий мақсад қилиб қўйган «Сарбон» акционерлар жамияти жамоаси мавжуд қийинчиликларга қарамасдан, халқ хўжалигининг турли соҳаларида ўз транспорт воситалари билан керакли ва зарур юкларни узлуксиз ташиб беришда жонбозлик кўрсатаверишга аҳд қилганлар.

А. АШУРОВ,
А. БОБОНАЗАРОВ,
Бекобод шаҳри.

• Қишлоқларда Меҳнат биржаси

ИШСИЗЛИКДАН ЁМОНИ ЙЎҚ

Ноҳия марказида бўлиб ўтган ва унинг ишида хўжалик, корхона, муассасаларнинг раҳбарлари, кадрлар бўлимларининг бошлиқлари, бош ҳисобчилари иштирок этган йиғилишда ишсизлик муаммоси тилга олинди. Йиғилишда маъруза қилган ноҳия ҳокимининг муовини Йўлдош Бобоқулов тўпланганларнинг диққатини шу нарсага қаратдики, ҳозирги кунда ёлғиз Оҳангарон ноҳияси бўйича икки мингга яқин ҳали рўйхатга олинмаган ишсизлар мавжуд деган тахминлар бор. Ноҳиядаги янгидан ташкил этилган Меҳнат биржаси йил бошидан бери 500 дан кўпроқ ишсизларни рўйхатга олди ва улардан 430 кишини ишга жойлаштирди.

Аммо нотиқ шуни ғоятда таассуф билан таъкидладики, Қорахтой, Телов, Сусам қишлоқ шўроларида ҳарбий хизматдан қайтиб келган, ёҳуд ўзларича келиб қолган ёшларнинг анчагина қисми ҳалигача ишсиз ҳолида юришибди. Уларни ишга жойлаштириш билан деярли ҳеч ким шуғулланмаяпти. Қорахтой қишлоқ шўроси ҳудудидаги Ялпоқтепа, Сусамдаги «Ильич», Облиқдаги Увак, Теловдаги Тошариқ ва Шовғаз аҳоли пунктларида нафақат ёшлар, балки катта ёшдаги аҳоли ўртасида ҳам йигирмалаб киши иш излаб сарсон бўлиб юриши кишига эриш туюлади. Ҳолбуки, «Оҳангарон», «Ўзбекистон», «Ангрен» хўжаликларида дала ишларига ҳали жуда кўп ишчи кучи талаб қилинаётир. Агар хўжаликларнинг раҳбарлари, қишлоқ шўроларининг раислари, етакчи ижарачилик жамоаларининг бошқарувчилари ана шу кишилар билан дилдан суҳбатлашса, уларни ишонч билан қишлоқ хўжалиги ва чорвачилик ишлаб чиқариш ишларига жалб этганида ноҳияда ишсизлар сони бир мунча қисқарган бўларди.

Ишсизлик қаердан келиб чиқаётир, унинг манбалари қаерда? Бунинг бир неча сабаблари бор. Иқрор бўлиш керакки, аксари ёшларимиз ўртасида қишлоқ хўжалиги ишларига, оддий ишчи бўлиб саноат ва қурилишда ишлашга лаёқат етмаяпти. Иккинчи гуруҳ эса кичик мутахассислар бўлиб, аввалги ишхоналаридаги кичик маош уларнинг эҳтиёжларини қондирмаслиги учун ҳам катта маошга ўтиб ишлаш баҳонасида ишдан бўшаб иш излаб юрганлар. Булардан ташқари, вақтинча таътилга чиқиб, иш ўринларини қисқариши натижасида ишсиз қолганлар, кўп болали оналар, ногиронлар ва бошқалардан иборат. Хўш, аҳвол шундай экан ишсизлик муаммосини ҳал этиш мумкинми? Бу муаммони яқинда матбуотда эълон қилинган Республика Президентининг Фармони ижобий ҳал этиш имконини туғдирди.

Республика Президентининг 1992 йил 13 январь куни имзолаган ва шу йил 1 июлдан кучга кираётган Фармонига асосан ҳамма ноҳияларда бўлгани сингари бизда ҳам Меҳнат биржаси ташкил этилди. Бу биржа фақат ишсизларга иш топиб бериш билангина эмас, балки ишсизларни ижтимоий муҳофаза этиш билан ҳам шуғулланади. Қишлоқ шўроларида ҳам шундай биржалар ташкил топди. Улар уйма-уй юриб қишлоқлардаги ишсизлар сонини аниқлайдилар. Ишсиз киши ўн кун ичида ана шу биржага ариза берган тақдирдагина рўйхатга олинади ва Меҳнат биржасининг қарори билан то ишга жойлашгунча аввалги иш жойидан аввалги маошининг 50 фоизи миқдорида маблағ олиб туради. Агар ишсиз киши олти ой мобайнида иш билан таъминланмаса, у ҳолда меҳнат биржаси уни эҳтиёжи катта бўлган мутахассислик бўйича қисқа курсларга малака оширишга юбориб, сўнгра иш билан таъминлайди.

Меҳнат биржасининг ҳам ўзига яраша талаблари бор. Юқорида эслатилган Фармонга асосан корхона раҳбарлари ҳар 100 ишчи ўрнидан 7 фоиз зарурий ишсизлар, 3 фоиз кўп болали оналар учун фавқулодда бўш ўрин сақлаб туришлари зарур. Айни пайтда ой сайин ишлаб чиқаришдан келган тушумдан 3 фоиз маблағни узлуксиз равишда меҳнат биржасига ўтказиб туришлари лозим. Бу маблағ ишсизларни маълум муддатда маблағ билан таъминлаб туришга сарф этилади.

Ишсизлик. Унинг юз беришига йўл қўймаслик ҳоллари борми? Ҳа, бор деб жавоб бердилар йиғилиш қатнашчилари. Тўғри, ҳозир бир қатор саноат ва бинокорлик корхоналарида иш ўринлари керагидан ортиқча қисқартириш ҳоллари юз бермоқда. Аммо қишлоқ хўжалиги ва чорвачиликда ҳали ҳам ишчиларга талаб катта. Бу ишга кўпроқ ёшларни жалб этиш керак. Агар хўжаликларнинг раҳбарлари ишсиз юрган ёшлар билан бақамти, оталарча суҳбатлашиб, уларнинг малакаси ва эҳтиёжига қараб дала ишларига жалб этса, айни вақтда ойлик маошларини ўз вақтида олиб туришларига имконият туғдирса ишсизлар сони тобора камайиб боришига шубҳа йўқ. Яқин ўтган пайт давомида корхона ва муассасаларда мураббийлик ҳаракати деган удум бўлиб, у жуда яхши натижалар билан якун топаётган эди. Ана шу удумларни тиклаш керак.

Йиғилишда сўзга чиққан «Ширмой нон» кооперативининг директори А. Қўшназаров, ноҳия меҳнат биржасининг ходими Э. Дувлатов, Қорахтой қишлоқ Шўроси қошидаги меҳнат биржасининг раҳбари З. Оллобердиева, вилоят меҳнат биржаси ҳуқуқий бўлимининг мудири В. Зарипов, «Хонобод» бўрдоқичилик базасининг директори А. Қанаев, ноҳия меҳнат биржасининг директори А. Олимовлар меҳнат биржаси олдида турган вазифалар, ноҳияда ишсизликни тугатиш ва одамларни иш билан таъминлашнинг истиқболли йўллари тўғрисида фикр билдирдилар.

Қ. МУМИНАЛИЕВ.

ЧЎЛПОН ТУҒИЛГАН
КУННИНГ 95 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

УНУТИЛМАС КЕЧА

А. Икромов районидаги 116-мактабнинг Ф. Убайдуллаева ва Т. Аҳмадкабиров раҳбарлигидаги битирувчи бир гуруҳ ўқувчилар «Чўлпон маърифатпарвар» мавзуида адабий кеча ўтказдилар ҳамда унинг «Ёрқиной» номли 6 пардали афсонавий спектаклини саҳналаштириб, намойиш этдилар.

Аҳамиятлиси шуки, мактабда 1940 йилда драма тўгараги ташкил этилганди. Талабалар шу давргача «Бой ила хизматчи», «Заҳарли ҳаёт» (Ҳамза), «Қутлуғ қон» (Ойбек) «Алишер Навоий» (И. Султон, Уйғун), «Шоҳи сўзана» (А. Қаҳҳор), «Ёрқиной» (Чўлпон) ва бошқа асарларни тажрибали режиссёрсиз мактаб саҳнасига олиб чиқишди.

«Ёрқиной» спектаклида турли роллар ижро этган Моҳира Ниёзова, Фарҳод Мамажонов, Мукамбар Акбарова, Зафар Ортиқов, Дилором Ҳасанова сингариларга етти маҳалладаги ота-оналар, устозлар чексиз миннатдорчилик билдирдилар.

Кечада райондаги «Бешқайрағоч» маҳалласида истиқомат қилувчи Маҳсума ая Ҳамидова, Анвар ота Аҳмедов, 1933—1935 йилларда Чўлпон билан ҳамсуҳбат бўлган театршунос Тўлаш Қўлдошев, собиқ тил ва адабиёт ўқитувчиси Баҳромжон Муслимов, «Бешқайрағоч» маҳалла қўмитаси раисининг ўринбосари Тиллабой Зиёвуддинов ва бошқалар иштирок этдилар.

Мухтор СУЛАЙМОНОВ,
Ўзбекистон маданият жамғармаси ахборот маркази мухбири, Ўзбекистон театр арбоблари уюшмасининг тарғиботчиси.

● БЕКОБОД шаҳар марказий касалхонасида шифокорлик бурчини виждонан бажариб, беморлар дардига даво топиб, уларнинг миннатдорчиликларини олаётганлар сафида жарроҳ Бахтиёр Сангилов ва ҳамшира Дилором Аҳмедовалар ҳам бор. Улар шифохонанинг ошқозон-ичак йўли касаллиги бўлимида ишлашади. Урология бўлими ҳамшираси Сайёра Маҳкамова (пастда) ҳам ўз ишининг фидойиларидан ҳисобланади.

Даврон АҲМАД суратлари.

• ЯНГИ КИТОБЛАР — ЯНГИ ТАДҚИҚОТЛАР

САОДАТГА ЙЎЛЛОВЧИ БИЛИМ

«БУ КИТОБ жуда азиздир. Чин ҳокимларининг масаллари билан безалган, Мочин ҳакимларининг шеърлари билан аро берилган бу китобни ўқувчи ва бу байтларнинг мағзини чақувчи киши китобдан ҳам азизроқдир.

Мочин олимлари ва ҳакимлари барчалари бир тўхтамга келдиларки, Машриқ вилоятида, Туркистон элларида Буғрахон тилида бирор кимса ҳаргис бу китобдан яхшироқ китоб ёзган эмас. Бу китоб қайси подшоликка ё қайси иқлимга етиб борса, ғоят яхшилигидан, ниҳоятда ортиқ даражада ажиблигидан ўша элларнинг донишмандлари, олимлари уни матлуб кўриб, ҳар қайсилари ҳар турли ном билан атадилар. Чинликлар «Одоб-ул-мулук» деб ном бердилар, Лочин подшоҳининг зодагонлари «Ойин-ул-мамлакат» деб атадилар, эронликлар «Шоҳномаи туркий» дедилар, шунингдек, баъзилар «Пандномаи мулук» дедилар, туронликлар «Қутадғу билиг» деб номладилар.

Бу китобни ёзган киши Баласоғунда туғилган, сабр-қаноат соҳибидир. Ушбу китобни Қашқарда ёзиб тугатиб, Машриқ подшоҳи Тавочхон ҳузурига келтирган, подшоҳ уни эъзозлаб саройида Хос Ҳожиб лавозимига тайин қилган. Шунинг учун у Юсуф Улуғ Хос Ҳожиб номи билан машҳур бўлган. Бу китоб қуйидагилар билан қадрлидир «бири — адл, иккинчиси — давлат, учинчиси — ақл, тўртинчиси — қаноат». Зотан, сўз XI аср туркий халқларнинг энг йирик бадиий дурдонаси «Қутадғу билиг» («Саодатга йўлловчи билим») асарининг тадқиқига бағишланган Боқижон ТЎХЛИЕВнинг «ЮСУФ ХОС ҲОЖИБНИНГ «ҚУТАДҒУ БИЛИГ» АСАРИ» (1991 йил) китоби хусусида.

Боқижон ёш иқтидорли ва билимдон олим сифатида фанда ўз ўрнини топаётир. Хусусан, унинг «Қутадғу билиг»нинг поэтикаси масалалари» (1989 йил), «Қудатғу билиг» (1990 йил), «Билим — эзгулик йўли» (1990 йил) сингари тадқиқотларини илм аҳли юксак баҳолади. Жумладан, олимнинг «Қутадғу билиг» китобидан айни кунларда умумтаълим мактабларида «Одобнома» дарслиги сифатида фойдаланишмоқда. Тадқиқотчининг яқинда ҳимоя қилган докторлик диссертацияси ҳам фан аҳли учун ўзига хос воқеа бўлди.

Олим мазкур иши билан Ғарб олимларининг туркий халқларнинг улкан маънавий меросларии тўғрисидаги ғайриилмий фикрлари нотўғри эканлигини илмий далиллар асосида исботлаб берди. Ҳимояда расмий оппонент сифатида сўзлаган профессор Баҳодир Саримсоқов бажарилган ишни туркшуносликда салмоқли тадқиқот, унинг муаллифи эса туркий халқлар тарихини забардаст билимдонлари Е. Э. Бертельс, С. П. Толстов, В. В. Бартольд, И. В. Стеблемалар қаторида қадрланади деб эътироф қилди. Бундай баҳо кимларгадир эриш туюлиши мумкин, айниқса, Боқижон Тўхлиевнинг фанга қўшган ҳиссасидан бехабарларга. Аслида бу гаплар ҳақиқат. «Юсуф Хос Ҳожибнинг «Қутадғу билиг» асари» — муаллифнинг қадимий меросимиз ихлосмандларига янги тортиғидир.

Рисолада «Қутадғу билиг» таҳлил этилиб, Юсуф Хос Ҳожибнинг ахлоқий — таълимий қарашлари, қадимги халқ анъаналарига муносабати масалалари ҳақида сўз юритилган. Бола тарбиясини боболаримиз қадимдан энг нозик иш деб билганлар. «Қутадғу билиг»да ҳам бу масалага алоҳида эътибор берилган:

Неку тер, эшитгил ўғуллуғ киши,
Бошинда кечирмиш йетурмиш йаши,
Кимунг ўғлагу бўлса ўғли, қизи,
Ангар йиғлағу бўлди мунглуғ ўзи
Кигигда ата идса ўғлин йава,
Ўғулдин йазук йўқ, айтадин жафа.
Уғил-қиз эсиз бўлса қилқи, йанги,
Ул эсиз ата қилди андин ўнги.
Қиса тутса ўғлин ата ўграту,
Улуғ бўлса севиур ўғул қиз тейу.
Ўғулуғ қилса тут ата бўлгучи,
Сенга кулмасуни кедин келгучи
Ўғул-қизқа ўгратгу эрдам билиг,
Бу эрдам била бўлсу қилқи силиг.

Яъни: Болали киши нима, дейди, эшитгин. Ёши етилган ва бошидан ўтказган киши. Кимнинг ўғил-қизи эрка бўлса,

Унга у кишининг ўзи мунгли бўлиб йиғлайди,
Ота болани кичиклигидан бебош қилиб қўйса,
Болада гуноҳ йўқ, барча жафо отанинг ўзида.
Ўғил-қизнинг хулқ-атвори ярамас бўлса,
Бу ярамас ишни ота қилган бўлади, ундан бошқа эмас.
Ота болани назорат қилиб турли ҳунарларга ўргатиб ўстирса,
(Улар) улғайгач, ўғил-қизим (бор) деб севинади.
Болани назоратда сақла, (эй) ота бўлғувчи,
Токи кейин сенга кулувчилар бўлмасин.
Ўғил-қизга ҳунар ва билим ўргатиш керак,
Токи бу ҳунарлар билан феълу атвори гўзал бўлсин.

Муаллиф Юсуф Хос Ҳожиб қарашларини кенг кўламда таҳлил қилишга интилади. Тарбияли ва одобли фарзанд — ота-она ва элу юрт учун катта бойлик. «Бола азиз, одоби ундан азиз», деб бежиз айтишмаган. Китобда Юсуф Хос Ҳожибнинг билим тўғрисидаги қарашлари ҳам қаламга олинади. Винобарин, муаллиф ёзганидек, оламда одам пайдо бўлганидан бери яхши одатларнинг барчаси билимдонлар туфайли вужудга келган. Ақл-идрокли беклар ўзларига маслаҳатчи қилиб билимдон донишмандларни танлаши бежиз эмас. Шу ўринда Амир Темурнинг қуйидаги гапларини эслаш кифоя: «Ақлли кишиларни мажлисимга киритиб, суҳбатларидан, ишларидан нафъ олиб тажриба ҳосил қилдим. Кимнинг ақлли ва шижоатини синов тарозусида тортиб кўриб бошқаларникидан ортиқроқ кўрсам, уни тарбия қилиб, амирлик даражасига чиқарар эдим. Сўнгра кўрсатган хизматига яраша мартабасини янада кўтарар эдим».

Ҳусайн Бойқаро ҳам Алишер Навоийни суянчиғим деб билиши бежиз эмас. Манбалардан маълумки, Ҳусайн Бойқаро Алишер Навоийга ўзининг фармонларини ўзгартириш ва тўлдириш ҳуқуқини ҳам берган. Умуман Амир Темур айтганидек, билимсиз дўстдан ақлли душман яхшироқдир. Муаллиф Юсуф Хос Ҳожибнинг азиз ва қадрли сўз мароми хусусидаги қарашлари тадқиқига эътибор қаратар экан унинг:

Талим сўзуг уқса бўлмас,
Йалим қайа йиқса бўлмас.

Яъни: кўп сўзни тушуниб бўлмайди, қаттиқ тошни йиқитиб (синдириб) бўлмайди. Бу мисол сўзни чўзмасликка ундаб айтилди» (ДЛТ, 111 жилд, 27-бет) сингари байтларнинг мазмуни ҳақида сўз юритади. Ҳар бир сўзни муқаддас билиш, кўп сўзлаш, маҳмадоналик — одобсизлик белгиси эканлиги Юсуф Хос Ҳожиб сўз фалсафасининг асоси сифатида алоҳида уқтирилган. Ҳақиқатдан ҳам инсоннинг ўзлиги, қиёфаси, ички дунёси унинг сўзлашув маданияти орқали ҳам намоён бўлади. «Сўздан сўзнинг фарқи бор, ўттиз икки нархи бор» деганларидек, ҳар бир сўзни ўз ўрнида қўллай билиш ҳам санъатдир. Шу ўринда асарда сўз одоби билан боғлиқ бўлган яна бир муҳим ҳолатга эътиборни қаратайлик:

Сўзуг йақши сўзла, эди сақну ўз,
Айтуқта сўзла йана таркин ўз.
Уқуш сўз эшитгил, телим сўзлама,
Уқуш бирла сўзла, билиг бирла туз.

Яъни:

Ўзинг жуда ўйлаб сўзни яхши сўзла,
Сўраганда сўзла, яна тезликда тамом қил.
Сўзни кўп эшитгин, лекин ортиқ сўзлама,
Идрок билан сўзла, билим билан андозала.

Бу мисралар таҳлили билан ҳам ўқувчи рисолада ошно этилган. Муаллифнинг эътиборга молик хизмати яна шундаки, китобда Юсуф Хос Ҳожибнинг сўз бобидаги фикрлари «Девону луғотит-турк»даги қарашлар билан қиёсланган. Қисқа бўлсада Маҳмуд Кошқарийнинг тил одоби ва нутқ маданияти ҳақидаги қарашлари тўғрисида ҳам қимматли фикрлар айтилган. Китобда Юсуф Хос Ҳожибнинг қадимий халқ анъаналари ва урф-одатларига муносабати тушунарли тарзда ёритилган:

Серинса киши ўз тилакин тапар,
Сериб турдаги эр ўрунг қуш тутар.

Яъни:

Киши сабр қилса, ўз тилагини топади,
Сабр қилиб турувчи киши оққуш тушади.

Муаллиф бу байтларини қуйидагича таҳлил қилади: Бу ерда дастлаб иккита савол туғилади: сабр қилган одам нега бошқа нарсани эмас, оққушни тутиши керак? Ёки хўш оққуш ҳам тутилди, дейлик. Нима бўпти? Бу билан нима ўзгариб қолади? Энг аввало шуни айтиш лозимки, бу образ туркий халқларнинг жуда қадимий урф-одатлари ҳамда тасаввур-эътиқодлари ва ишончлари билан алоқадор. Оққуш образи тилак-мақсадларини рўёбга чиқаришда восита рамзи сифатида амал қилади. Ўзбек халқ эртакларидаги давлат қуши билан боғлиқ ҳолатларни эслаш фикримизнинг далилидир. Халқ қўшиқларида ҳам «оққуш» образини кўп учратамиз. Ҳатто «Алпомиш» достонида ҳам оппоқ ғоз қиёфасидаги рамзий образни кўриш мумкин. Бундай мисоллар китобда кўп. Олим Юсуф Хос Ҳожиб ижодининг шаклланиши ва такомилида туркий халқлар оғзаки ижоди жуда катта ўрин тутганлигини тушунарли тарзда ёритган.

Юсуф Хос Ҳожиб ўз даврининг ниҳоятда йирик серфикр сиймоси сифатида намоён бўлади. «Қутадғу билиг»да баён этилган ахлоқий-таълимий қарашлар юксак инсонпарварлиги, ҳаққонийлиги ва ҳаётийлиги билан ажралиб туради. Бундай умумжаҳон аҳамиятига лойиқ бўлган ахлоқий-таълимий қарашлар замирида комил инсонни тарбиялаш, инсонни жамиятга, унинг тараққиёти ва манфаатларига хизмат қилдириш ғояси ётади. Адиб баён этган фикрлар, илгари сурилган ғоялар кишилик жамиятининг ҳозирги босқичида ҳам ўз аҳамиятини йўқотган эмас. Уларнинг кўпчилиги замонамиз талаблари билан ҳам ҳамоҳанг. Шундай экан «Қутадғу билиг»ни ҳар жиҳатдан ўрганиш, уни халққа олиб кириш бугунги илм аҳлларининг муқаддас вазифаларидан биридир. Бу асарлар билан биз ўзлигимизни англаймиз, боболаримиз қандай инсон бўлганлиги, уларнинг юксак инсоний фазилатлари тўғрисида чуқур илмий тушунчага эга бўламиз.

VI—VII асрларга мансуб қадимий туркий битиклардан бирида (Олтин кўл деган жойдан топилган) шундай сўзлар бор: «Одобли қўрқмас бўлса — будун (халқ) эркли бўлади». (Азиз Қаюмов — М. А.). Демак, одоб — эл эркинлигининг бир булоғи! Биз тилга олган рисола ҳар биримизга одобдан сабоқ беради. Шу маънода ҳам «Юсуф Хос Ҳожибнинг «Қутадғу билиг» асари» номли китоб алоҳида қимматга эга. Олимлар ўртасидаги суҳбатлардан бирида Насимхон Раҳмонов билан Воқижон Тўхлиевнинг хизматлари Абу Райҳон Беруний номидаги жумҳурият давлат мукофотига арзийди, деган ҳаққоний гапни эшитгандик. Дарҳақиқат, ҳар икки иқтидорли олим ҳам шундай сийловга лойиқдир. Қадимги битикларда яна қуйидагича сўзлар бор: «Элимга донг бўлсин деб мен яшадим». Зикр этилаётган рисола муаллифнинг элнинг донги учун яшаётганлиги ва куйинаётганининг ёрқин далилидир.

Муҳаммад ҲОЖИ АҲМАД.

МЕҲР—ШАФҚАТ СИНФЛАРИ

ИНСОН сиҳат-саломатлигини мустаҳкамлаш йўлида қурилаётган тиббий тадбирларни амалга оширишда Республика Қизил Ярим Ой жамияти ҳам катта фаоллик кўрсатиб келмоқда. Оммавий меҳр-шафқат ташкилоти сифатида жамият жойларида соғломлаштириш даргоҳларига ҳар томонлама амалий ёрдам кўрсатишни ҳам ўз зиммасига олди.

Жамиятнинг бошланғич ташкилотлари ташаббуси билан ёш авлодни санитария ва гигиена ҳамда покизалик руҳида тарбиялашга оид турли машғулотлар йўлга қўйилмоқда. Мактаблар, ўрта ва олий ўқув юртлари ҳузурида «Ғамхўрлик», «Меҳрибонлик» отрядлари фаолият кўрсатмоқда. «Меҳр-шафқат» синфлари очила бошлангани ҳам қувонарли ҳолдир.

«Саломатликнинг ёш дўстлари», «Ёш меҳр-шафқат ҳамширалари танлови» слётларини ўтказиш яхши анъанага айланиб, тиббий билимларини бойитишда муҳим омил бўлиб хизмат қилмоқда.

ТОЖИКИСТОН ОЛИЙ СУДИДАН

М. М. МУСАХОНОВ ОҚЛАНДИ

Тожикистон Республикаси Олий суди раёсати Тожикистон Олий суди раиси киритган протестни кўриб чиқиб, ўзининг 1992 йил 24 апрелда қабул қилган қарори билан Мирзамаҳмуд Мирзараҳмон ўғли Мусахонов устидан Тожикистон Олий суди жиноий ишлар бўйича судлов коллегияси чиқарган ҳукмни бекор қилди, М. М. Мусахоновни бутунлай оқлади.

ҲОСИЛ МЎЛ БЎЛСА, ДАРОМАД ҲАМ БЎЛАДИ

Бўстонлиқ районида бу йил карам ҳосили мўл бўлди. Истеъмолчиларга ҳозирнинг ўзидаёқ минг тонна маҳсулот жўнатилди.

«Ғазалкент» деҳқончилик-саноат мажмуининг бош директори Ж. Жўбаев бундай дейди:

— Фақат карам эмас, балки помидор, бодринг, бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан мўл ҳосил етказиш осон иш эмас. Баҳорги ёғингарчилик, тўсатдан тушган қор ўн саккиз миллион сўмлик зарар етказди. Сабзавот кўчатларини шошилинч равишда қайта ўтказишга тўғри келди. Боғ ва токзорларнинг ярми бу йил ҳосил бермайди. Деҳқонларимиз табиий офатга қарши курашда қўлларидан келган ҳамма ишни қилдилар, аммо бизнинг имкониятимиз чексиз эмас.

Шунга қарамай, бу йил 60 минг тонна помидор, минг тонна бодринг, пиёз йиғиштириб олинади. Лалми ерларда арпа ва буғдой йиғими бошланди. Етиштирилган маҳсулотнинг бир қисми давлат буюртмасига биноан истеъмолчиларга етказиб берилади, бир қисми эркин нархларда сотилади.

— Колхозчиларни самарали меҳнат қилишга ундаяпмиз,— дейди район ҳокими Қ. Йўлдошев.— Улар қанча кўп маҳсулот етиштирсалар, даромад шунча кўп бўлади. Шу сабабли районда оила, ижара пудрати кенг ривожланган. Одамлар ернинг эгаси бўлишмоқда. Район раҳбариятининг мақсади одамларнинг ташаббускорлиги тўла-тўкис рўёбга чиқиши учун уларга имконият яратиб беришдир.

(ЎзА мухбири).

ПИСКЕНТ районидаги «Дўстлик» совхози. Эркин Холтўраев ўғиллари Ботир ва Зокирлар билан биргаликда уч гектар ерни ижарага олиб, ғалла етиштиришди. Ҳозирги кунда ҳар гектаридан 45 центнердан аъло сифатли буғдой йиғиштириб олинмоқда.

Суратчи М. МАҲМУТОВ.

БУҒДОЙЗОРДА

ШУ КУНЛАРДА Ўрта Чирчиқ районидаги «Қорасув» жамоа хўжалиги буғдойзорларида бўлган кишининг кўзлари қамашади. Сап-сариқ бўлиб пишган, донга тўлган бошоқлар дастурхонимиз баракасидир. Яхши ниятлар билан кузда 110 гектар майдонга экилган буғдойни Жаббор Орзиев, Иброим Сапаров, Дмитрий Ан, Сергей Ким сингари ижарачи деҳқонлар ҳалол меҳнат билан етиштирдилар.

Буғдойзорларда йиғим-терим авжида. 2 та «Нива» ўриш комбайни тиним билмай ишлаётир. Даврон Ёрбеков ёрдамчиси Карим Умаралиев билан, Азизбек Раҳимов эса Қудрат Охуновлар билан ҳамкорликда ҳосилни нес-нобуд қилмай йиғиштириб олиш йўлида жонбозлик кўрсатишмоқда. Уларнинг фидокорона меҳнатлари боис кунига 6—7 гектар майдондаги дон ўрилиб, хирмонларга ташилмоқда. 45—50 центнерлик маррани кўзлаб меҳнат қилаётган қорасувликларнинг кўнгиллари тўқ. Чунки донга тўлган бошоқлар деҳқонларнинг самарали меҳнатларини кўз-кўз қилиб товланмоқда.

С. АБДУЛЛАЕВ.

КЎЧАТЛАРГА БУРКАНГАН МАКТАБ

Қибрай ноҳиясидаги Тузель қишлоқ Шўроси ёнгинасида жойлашган 36-ўрта мактаб чиндан ҳам кўчатларга бурканган. Унинг орқа томонидан оқадиган ариқ бўйларига экилган тол, тераклар кўм-кўк бўлиб, атрофга салқинлик бахш этмоқда. Боғ атрофида ўстирилган олма, олча, шафтоли каби 150 тупдан ортиқ мевали дарахтлар ҳосилга кирди.

Ўқувчиларнинг меҳнати билан бу йил ҳам 300 туп шундай ёш ниҳоллар ҳамда 100 туп атиргул кўчатлари ўтказилди. Уларнинг ораликларига эса картошка экилди. Мазкур ерлар мактаб биология дарсининг тажриба участкаси ҳисобланади. Бу ишлар ўқувчиларнинг бўш вақтларини унумли ўтказишлари ва боғдорчиликнинг сир-асрорларини мукаммал эгаллашлари мақсадида амалга оширилмоқда.

Наврўз кунлари мактаб ариқларини тозалаш, дарахтларни оқлаш, кўчатларни тартибга келтириш, спорт майдончаларини саранжомлаш каби юмушлар бажарилди.

Бундай савобли, фойдали ишлар бошқа мактабларда ҳам амалга оширилса, нур устига аъло нур бўларди.

Т. ЭШТОЕВ,
жамоатчи мухбир.

ХОРИЖДАН ХАБАРЛАР

● ПОРТУГАЛИЯ пойтахти Лиссабонда ўз ишини тугатган Оврўпо Кенгаши сессияси қабул қилган якуний ҳужжатда Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги мамлакатларида рўй бераётган воқеаларга катта аҳамият берилди. Оврўпо Кенгаши мазкур ҳужжатда муҳолифлик қилаётган томонларни Грузия, Молдова ҳамда Тоғли Қорабоғда қон тўкишларни тўхтатишга ва барча муаммоларни сиёсий мубоҳаса ҳамда ҳамкорлик йўли билан ҳал этишга чақирди. Кенгашда яқинда бўлиб ўтган учрашув пайтида Борис Ельцин билан Леонид Кравчук ўртасида Қора денгиз флоти хусусида эришилган битимга юксак баҳо берилди. Оврўпо Кенгаши сессияси МДҲ давлатларига тез кунларда шошилинч равишда тиббий ёрдам кўрсатиш тўғрисида ҳам қарор қабул қилди.

● АРМАНИСТОН билан Жанубий Африка жумҳурияти ўртасида тез кунларда дипломатик алоқаларни ўрнатиш юзасидан бир битимга келинди. Бундай келишувга Арманистон вице-президенти, бош вазир Гагик Арутюнян билан ЖАРнинг Россиядаги элчиси Геррит Оливье ўртасида бўлиб ўтган мулоқот натижасида эришилди.

● МАЪЛУМКИ, шу йил 27 сентябрда Руминияда президентлик сайловлари бўлиб ўтади. Руминиянинг ҳозирги Президенти Ион Илиеску бўлажак сайловларда яна ўз номзодини қўйишликка қарор қилди. Унинг номзоди яқинда мамлакат пойтахтида бўлиб ўтган Миллий Қутқариш Демократик фронти конференциясида барча делегатлар томонидан бир овоздан маъқулланди.

● БОЛГАРИЯНИНГ собиқ раҳбари Тодор Живковга аввалги айбларидан ташқари миллий адоват ва нафратни авж олдириш, шунингдек, болгариялик туркларни таъқиб этишлик сингари янги айблар қўйилди. ИТАР—ТАСС мухбирининг Софиядан берган хабарига қараганда, шу тариқа Тодор Живковга нисбатан тергов ишлари бошлаб юборилган. Бир неча йиллар муқаддам «қайта туғилиш даври» деб аталган кезларда мамлакатнинг «биринчи» арбоби турклар номини булғорлаштиришга, уларнинг расм-русумларини йўққа чиқаришга, тўй, дафн маросимларини таҳқирлашгача бориб етган экан.

● АССОШИЭЙТЕД Пресс ахборот агентлиги Америка Қўшма Штатларининг Сан-Франциско шаҳридан хабар беради: Калифорниянинг жанубий ноҳияларида жуда қаттиқ икки марта зилзила рўй берди. Биринчи зилзиланинг кучи Рихтер жадвали бўйича 7,4 баллга етди. Унинг маркази Лос-Анжелес шаҳридан 150 чақирим узоқликда бўлган саҳрода экан. Иккинчи туртки орадан 3 соат ўтгач, баайни ушбу ҳудудда содир бўлди. Унча катта бўлмаган иккита шаҳарча вайрон этилди. АҚШ Президенти Ж. Буш Кэмп-Дэвиддаги дам олишини тўхтатиб, дарҳол Вашингтонга қайтди. Ж. Буш зилзила оқибатлари билан қизиқди.

● НИГЕР давлати билан Тайвань ўртасидаги дипломатик алоқалар ўрнатилганлигидан сўнг бор-йўғи 9 кун ўтгач, ғалати бир воқеа содир бўлди. Гап шундаки, Нигер билан Тайвань ўртасидаги тикланган муносабатлар қайта узилди. Айтишларига қараганда, Хитой Халқ Жумҳурияти вакиллари Нигернинг Тайвань билан алоқаларини тиклашига кескин қаршилик кўрсатган эканлар.

● ИТАЛИЯ давлатининг бошлиғига янги Вазирлар маҳкамаси аъзоларининг рўйхати тақдим этилди. Маълумки, бир неча кун муқаддам Италия Президенти Оскар Луижи Скальфаро социалист Жулиано Аматога мамлакатнинг янги ҳукуматини тузиш вазифасини топширган эди. Янги бош вазир тузган ҳукумат Италиянинг иккинчи жаҳон урушидан кейинги 50-ҳукумати бўлди. Унинг таркибига қатор «амалиётчилар» билан бирга ўз ишининг усталари ҳисобланган бошқарув мутахассислари ҳам киритилган.

● ХИТОЙ томони Пекин билан Ханой ўртасида 13 йил муқаддам узилиб қолган ҳаво тижорат йўлларини қайта тиклади. Маълумки, ўша пайтда Хитой жангчилари Вьетнамнинг ҳудудларига бостириб кириб, уруш ҳаракатларини бошлаб юборган эдилар. Қуролли тўқнашувлар қисқа вақт давом этган бўлса ҳам бундан анчагина одамлар азият чеккан эди. Ниҳоят, икки қўшни мамлакат ўртасидаги муносабатлар секин-асталик билан эндиликда тиклана бошлади.

● УЗОҚ йиллар мобайнида Австралияда кенгуру гўштини истеъмол қилиш одат тусига кирмай келди. Эндиликда Рейтер ахборот агентлиги мухбирининг Сидней шаҳридан хабар қилишига қараганда, Янги Жанубий Уэльс штати қонунчилари кенгуру гўштини истеъмол қилишга қонуний равишда ижозат бердилар. Бундай рухсатнома берилишидан ҳамма ерда кенгуруни ов қилиш мумкин деган маъно келиб чиқмайди. Гап шундаки, кенгуру гўшти бошқа неъматлар қатори сотилиши мумкин бўлади.

● Кейинги ойларда Бразилия тиббиёт ташкилотларининг маълумотларига қараганда, мамлакатда СПИД билан оғриганларнинг сони яна минг кишига кўпайиб, уларнинг ҳаммаси 26,7 минг кишини ташкил этди. Бу ҳақда «Бразил» ахборот агентлиги Бразилия соғлиқни сақлаш вазирлиги маълумотларига суяниб хабар берди. «XX аср вабоси» билан касалланган кишиларнинг ярмидан кўпи ҳозирнинг ўзидаёқ бу дунёдан кўз юмдилар.

● ЁШЛАРНИНГ П. И. Чайковский номидаги халқаро скрипкачилар беллашувида биринчи ўрин АҚШдан келган Женнифер Кохга насиб этди. Иккинчи ўринни хитойлик Пан И-Чун, учинчи ўринни — екатеринбурглик Алексей Наговицин эгалладилар.

КАМЕР МУСИҚАСИ АНТОЛОГИЯСИ

«Камер мусиқаси антологияси» туркум томошалари тингловчиларда яхши таассуротлар қолдирмоқда. Тошкент Давлат консерваториясининг катта концерт томошахонасида уюштирилаётган бундай мусиқали кечалар ўзига хос санъат байрами руҳида ўтиб, энг жозибали камер асарларини тарғиб этишда муҳим ўрин тутмоқда.

«Камер мусиқаси антологияси»нинг биринчи концерти жаҳон мусиқа маданиятининг кўзга кўринган намояндаларидан Бах, Гендель каби мумтоз бастакорлар ижодига бағишланган эди. Сервавқ ўтган бу маданий тадбир чоғида олий мусиқа мактабининг педагоглари, истеъдодли ёш хонандалар ижрочилик маҳоратларини намоён қилдилар.

Навбатдаги томоша шу йилнинг куз ойида бўлиб ўтади. Унда Гайдн, Моцарт каби мумтоз бастакорлар камер асарлари баралла янграйди.

А. АКБАРОВ.

• Адабий меросимиз хазинасидан

«ДАВЛАТИ—ҚАЛБ ШЕЪРИ ВА ЭСКИ ТАНБУР...»

УЛУҒ ОЙБЕК болалик кезларида кўзига суртган мезонлар орасида Машрабнинг шўх ва ўйноқи чашмасидан учган шоҳ сатрлар ҳам бор эди. У ўсмирлик фаслида ана шу чашмадан ҳам баҳраманд бўлиб, йиллар ўтиши ва улғайиши билан Машрабнинг ўзига хос бадиий оламини тобора кашф этиб борди.

Адибнинг «Болалик» қиссасида Машраб билан илк учрашувларидан бирининг бундай тасвири бор:

«...Эшикдан Каромат опам паранжида келиб киради. Унинг энди бўйи чўзилган, катта қизлар қаторида.

Шу пайт яна бир қўшни кампир киради. Сергап, билимдон, гапга чечан кампир.

— Шаҳодатой, зерикиб, бир пастга чиқдим олдингизга. Кунам исиб кетяпти. Нима гап ўзи, хўпам чиройли ўтирибсизлар? Каромой, жиндай Машрабдан ўқинг Барака топгур, худойим яхши куёвлар берсин! — дейди кампир кулиб.

Каромат опам қизариб, юзини терс буради.

— Қўйинг-е, иш тикаман, — дейди токчадан иш печини олиб опам.

Кампир хиралик қилиб, қайта-қайта қистайди...

— Ҳа, ўқий қол, Каром, — дейди онам, кейин секин кулиб, қўшиб қўяди:— Ҳикматли, маъноли гапларидан топиб-топиб ўқигин!

Каромат опам ўн икки, ўн уч ёшларда, қадди келишган, истараси иссиқ, жуда кўркли қиз. Ғазалларни ёқимли овозига чиройли оҳанг бериб, равон ўқийди. Эринибгина ўрнидан туради-да, токчадан Машрабни, Фузулийни олади, жойлашиб ўтиради ва кўзларини сузиб, завқ-мароқ билан берилиб ўқий бошлайди...

— Ҳай-ҳай-ҳай! Барака топ, отин қиз! Машрабнинг ғазаллари сел қилиб юборади одамни... Эриб кетдим-ей... Машраб ажойиб қаландарнамо киши,— дейди йиғламсираган товуш билан кампир...»

Бу узундан-узоқ парчани келтиришдан мурод, бир томондан, Машраб ижоди билан танишиш Ойбекнинг болалик чоғларидаёқ рўй берганини қайд этиш бўлса, иккинчи томондан, атоқли адибнинг, умуман ўзбек зиёлиларининг шаклланишидаги мўътабар оналарнинг хизматларини кўрсатишдир. Зеро, ўзбек зиёлилари мадрасада таҳсил олгунларига қадар кўпинча она, баъзан эса ота қўлида, уларни қуршаган маърифат муҳитида хат-савод чиқарганлар; Навоий, Сўфи Оллоёр, Машраб ва Фузулий сингари халқчил шоирлар ижодидан баҳраманд бўлганлар.

Ойбек ҳам адабиётнинг сеҳрли олами билан онаси Шаҳодатой туфайли танишди. Шу қадрдон даргоҳда Машрабнинг ҳикматли ва маъноли байтлари билан ошно тутинди. У кейинчалик мумтоз шоир ҳаёти ва ижодини теран ўрганиб, унинг шахси ва ижодига нисбатан ўзида алоҳида меҳр туйди. Унинг назарида, Машраб бошқа мумтоз ўзбек шоирларига нисбатан халққа яқин, афсоналарга бурканган ҳаёти ва фожиали тақдири билан эса унинг меҳр-муҳаббатини қозонган эди.

Ойбек Машрабнинг халқ оммаси ўртасида катта ҳурмат ва муҳаббатга сазовор бўлганлигининг боисини, даставвал, унинг ёрқин ва мислсиз шахсиятида кўрган. «Машрабни халқ унинг чин сўзлиги, мунофиқларнинг ёлғондаки авторитетларнинг бетидан «фазилат пардаси»ни шартта юлиб ташлаши, ҳақиқатпарастлиги, ҳатто самимий телбалиги учун севгандир», деб ёзган эди у 30-йилларга оид адабий-танқидий қайдларининг бирида. Бу фикр-мулоҳазадаги «самимий телбалик» сўзларига Ойбек турли маъно жилваларини берган. Машрабнинг «самимий телбалиги» Ойбек тасаввурига кўра, унинг «бойлик ва зийнат дунёсини бир чақага олмаганлиги»да, «ҳоким синфларнинг дабдабали ҳаётидан соф қашшоқликни, беқайд, беғавғо, бепарво ялангоёқликни афзал кўргани»да, «диний муқаддасотларга ўз лоқайдлигини ифодалагани»да намоён бўлади. Мумтоз шоирнинг ана шу фазилатлари пировардида унга хос бўлган ҳур фикрлиликни келтириб чиқаради, бу ҳур фикрлилик эса, ўз навбатида, унинг фожиали тақдирини белгилаб беради.

Ойбек-олим гарчанд Машрабни «ҳаммадан бурун энг буюк лирик» сифатида эътироф этган бўлса-да, Ойбек-шоир учун ана шу «самимий телбалик» соҳиби кўпроқ мароқли эди. Шунинг учун ҳам у совет даври ўзбек адабиётида биринчи бўлиб унинг бадиий образини — тимсолини акс эттиришга киришди ва 1937 йили «Машраб» лирик достонини яратди.

Бу давр мумтоз шоирлар, айниқса, Машраб сингари қаландарлар образини тасвирлаш, умуман чинакам шеърий асарларни яратиш учун имконият туғдирувчи тарихий-маданий босқич эмас эди. Аммо шунга қарамай, Ойбек Машраб тўғрисидаги лирик дурдонасини катта илҳом ва завқ-шавқ билан ёзди. Асарнинг фақат 1955 йилга келибгина «Қуёш қўшиғи» тўпламида чоп этилиши эса муаллифнинг уни аввало ўзи учун, ўз қалбидаги машрабона туйғу ва кечинмаларни ифодалаш учун, хаёлида шаклланган ва қоғозга тушишга ошиққан Машраб ҳақидаги тасаввурларни шеъриятнинг сеҳрли «тур»ига тушириб қолиш учун ёзганидан шаҳодат беради.

Лирик достоннинг дастлабки икки банди Машрабнинг ташқи қиёфасини, сийратини тасвирлашга бағишланган:

Сочлари патила, кўзлари
махмур,
Кўзларда сачрайди қора,
кучли нур.
Саратон қуёши, қиш
изғирини
Ишламиш юзларнинг
маъно, сирини...
Давлати — қалб шеъри
ва эски танбур.
Кулоҳдан тошарди
жингалак сочи,
Мағрур ва кўркамди ҳар
қачон боши.
Ташир ҳам қиш, ҳам ёз
бир қўсқи пўстин
(Унда қолмагандир
ямоқсиз ўрин),
Белида каттакон бир нос
қовоғи...

Бу муқаддима сатрларни ўқир экансиз, Ойбекнинг Машраб асарлари, у ҳақдаги адабиётни синчковлик билан ўқигани ва буюк шоир қиёфасини аниқ тасаввур этганини тўла ҳис этасиз. Шу билан бирга бу сатрларни ўқиб, унинг «Навоий» романи муносабати билан айтилган қуйидаги сўзларини беихтиёр хотирдан ўтказасиз. «Кўп тарихий фактлар, материаллар йиғдим,— деб ёзган эди Ойбек,— уларни таҳлил этиб, мағзини чақиш учун, чуқур ҳис этишга, ўйлашга бошладим. Бу ишга шу қадар ғарқ бўлган эдимки, романнинг иш плани қоғозда йўқ эди. У менинг кўнглимда, ёдимда эди, бутун борлиғимни банд этган эди. Юрсам-турсам ҳамиша Навоийни ўйлар эдим. Унинг маънодор ақлли кўзлари, хушфеъл, раҳмдил, олижаноб қиёфаси, асл, пок, улуғ қалбини ҳис этардим, кўз ўнгимда кўрардим...» Чамаси, Ойбек «Машраб»ни ёзишга киришганида ҳам ўзида ана шундай кўтаринки ижодий ҳолатни сезган. Машрабни тирик инсондек, ўзига замондош кишидек аниқ ва ёрқин тасаввур этган. Унинг мавзуга яқиндан ва бевосита кира олгани, Машрабнинг дарвешлигини ҳам, буюк шоирлигини ҳам фавқулодда лўндалик ва тиниқлик билан кўрсата олгани шундай тахмин қилишга асос беради.

Шу нарса ҳайратланарлики, Ойбек қайси қаҳрамонини тасвирламасин, унинг бир манзилдан иккинчи манзилга келишининг тасвири билан асарни бошлайди. Йўлчи Мирзакаримбой уйига кириб келади. Ўктам фронтдан қайтаётган бўлади. Бектемирнинг фронтга кузатилиши билан эса «Қуёш қораймас» романи бошланади... Бу асар ҳам ана шундай бадиий қурилмага эга. Ойбекнинг бундай бадиий воситадан фойдаланишининг боиси шундаки, у инсонни йўлчи деб билади. Ҳар бир инсон, унинг назарида, бу чексиз ҳаёт сўқмоқларидан бир йўлчи сифатида ўтади. У оз ёҳуд кўп яшаши мумкин. Аммо гап умрнинг ўлчовида эмас. Инсон ана шу ҳаётда из қолдириши, муносиб яшаши, ўзга кишилар қалбида машъал ёқиши лозим.

Мана, машҳур қаландар шоир йиртиқ либос кийиб, пайдо бўлар экан:

Олтин танга тутар
қандайдир бир зот,
Пичинг ила кулиб, отар
шоир бот.
Танга аллақайда
жаранглар тошда,
Бундай шираларга қўнади
пашша!
Усиз сеҳрлидир,
рангиндир ҳаёт!..
Тўхтаб у: «Гулхан сол!» —
дейди бировга,
Ўзи кўп эпчилдир ўтин
қаловга.
Оловни ҳам дудни севади
шоир,
Кафтида чўғларни ўйнатар
моҳир,
Қуёш жилвасини кўрар
оловда.

Ойбек Машрабнинг ташқи қиёфасини чизишдан секин-аста унинг ички оламини ёритишга ўтади ва бу ижодий жараённи шу қадар назорат ва дид билан олиб борадики, қаландар шоирнинг бирламчи фазилатини белгиловчи чизмалар қандай қилиб қум остидаги олтин зарралари каби юзага чиққани ва улар нури қандай қилиб Машраб сиймосини ёритиб юборганини сезмай қоласиз.

Юқоридаги мисраларнинг ўзиданоқ равшанки, Ойбек Машрабнинг ташқи қиёфасини тасвирлаш орқали унинг қашшоқлигини, қашшоқ халқнинг бир тимсоли эканлигини кўрсатишга алоҳида эътибор берган. Лекин бу ғариб шоир ночорлиги ва ношудлиги орқасида шу даражага етган эмас. У дунё бойликлари ва лаззатларидан онгли равишда воз кечган. Унинг учун олтин танганинг ҳам сариқ чақадек қадри йўқ. У кимхоб тўндан жун либосини, мингямоқ қўсқи пўстинини афзал билади. Унинг учун моддий бойлик эмас, балки маънавий ва руҳий гўзаллик мевалари тансиқ ва азиздир. У ўз вужудида, юрагида жўш урган шеърият чашмаси билан мағрур. Унинг ихлосмандлари бўлган халқ оммаси ана шу чашмадан баҳраманд бўлганлиги билан ифтихор қилади.

Чилим тугар, сўздан
созга келар гал,
У қаттиқ чертарак ўқийди
ғазал.
Жаранглар ҳавода баланд
хуш овоз,
Ҳаммаси табиий, унда
йўқ пардоз,
Руҳларнинг қаърида
ёқади машъал.

Ойбек адабий-танқидий қайдларида «буюк лирик» тўғрисида мушоҳада юритиб, бундай ёзган: «Қиз ҳақида куйлайдими, ўз кечирмалари ҳақида куйлайдими ёки фалсафий қарашларини ифодалайдими — Машрабнинг мисралари ҳамиша илҳомкор, ҳамиша жўшқин, ҳамиша юракнинг жонли ўти билан ёлқинланади». Ойбек ушбу асарида ҳам Машрабнинг «ҳамиша илҳомкор, ҳамиша жўшқин, ҳамиша юракнинг жонли ўти билан ёлқинланувчи» ғазалларининг халқ оммаси руҳига бамисоли нур бўлиб кириши ва унда машъал ёқишини тасвирлашга уринган.

30-йилларнинг ўрталари Ойбекнинг шеърий истеъдоди, булут орасидан чиққан қуёшдек, порлаб юборган давр эди. У ўз ижодининг ана шу олтин даврида Машраб сиймосини катта меҳр-муҳаббат билан тасвирлар экан, нодир шеърий топилмаларни кашф этади, қарийб ҳар бир сўзи дур янглиғ товланувчи олтин мисраларни ижод қилади. «Оёқлари учун тиканлар майса» бўлган, «кўзларининг жонли оташи» «осмонни бир томчи мовий ёш каби» эритган, кўзларида «муҳаббат ва малол» акс этган, «ис босган кулба»да эса «ранг ва зиё» топган қаландар шоир Ойбекнинг ажиб тасвирида афсонавор сиймо ўлароқ гавдаланади. Ойбек халқ афсоналарида узоқ йиллар ва асрлардан бери яшаб келаётган ана шу сиймонинг руҳий гўзаллиги ва маънавий камолотини ёрқин кўрсатишга, унинг ўзбек халқи йўлини ёритувчи юлдузлардан бири эканлигини акс эттиришга эришади.

Ойбек талқинига кўра, Машраб сингари руҳи ва асарлари халқ қалбида яшаётган кишилар асло ўлмайдилар. Муаллиф ана шу фикрни бундай гўзал сатрларда ифодалайди:

Булутдай кезса халқ
ичидан шоир,
Хотираси қуёш каби
қоладир.
Кўнгли кўтаргунча ҳар
даргоҳ—гулшан,
Билинмас нашъаси, ғами
нимадан.
Ҳаёти минг қуроқ бир
афсонадир.

«Машраб» лирик достонини ўқир экансиз, Ойбек илҳомининг кумуш кабутари қандай баланд парвоз қилганидан, қаландар шоирга бўлган ихлосининг беададлигидан, «давлати — қалб шеъри ва эски танбурдан иборат» бўлган инсоннинг ўлмас сиймосини моҳирона яратганлигидан ҳайратга тушмай иложингиз йўқ. Зеро, Машраб, Ойбек наздида, ҳаётини Навоий сингари халққа тўлалигича бағишлаган, унинг қалбига ҳур фикрлилик қонини бағишлаган улуғ инсон эди.

Ойбек «Машраб» достони билан бирга 1937 йилда Навоий тўғрисидаги дастлабки лиро-эпик асарини ҳам яратган. Юқорида тилга олинган мақоласида у мазкур асар тўғрисида сўзлаб: «Лекин бу машқ Навоий образини яратишда чизилган фақат бир эскиз эди», дейди. Тахмин қилиш мумкинки, қанчалик гўзал асар бўлмасин, «Машраб» лирик достони ҳам исёнкор шоирнинг ўлмас сиймосини яратиш йўлидаги Ойбекнинг бир эскизи эди, холос. У бутун умри давомида Машраб тўғрисидаги халқ ўртасида сочилган маълумотларни йиғишда давом этиб, ўзининг мумтоз шоирга бағишланган йирик асарини ёзишга тайёрланиб борди. У ҳатто 1968 йил баҳорида Бухорога қилган сўнгги сафари чоғида ҳам кекса кишилардан Машраб тўғрисидаги янги ривоятларни ёзиб олиб, шу яратажак асари сари тобора яқинлашди. Лекин бевафо умр унга азалий орзуси — Машрабга бағишланган романини ёзиш имкониятини бермади.

Ўзбек халқи улуғ шоирнинг 350 йиллигини катта ҳурмат билан нишонлаётган кунларда Машраб сиймосига биринчи бўлиб мурожаат этган ва ажойиб асарини яратган Ойбек номини ҳам эъзозлаш жоизлидир.

Наим КАРИМОВ.

• Хотира •

ДЕҲҚОНЛАР САРДОРИ ЭДИ

ҲАЁТ жуда қизиқ. У ҳар доим ҳам сизнинг хоҳиш иродангизга бўйсунавермайди. Тақдир тақозоси билан Саҳаддиновлар оиласи ўша пайтдаги Оққўрғон ноҳиясидаги «Правда» жамоа хўжалигига (ҳозирги «Гулистон» жамоа хўжалиги) Андижон ноҳасидан кўчиб келганда Мансуржон ўйинқароқ йигитча эди. У қишлоқда ўсди-улғайди. Жамоа ишлаб чиқаришида фаол иштирок этди. Меҳнатсевар йигит далада ишлаб юриб Улбош исмли қизга кўнгил қўйиб, турмуш қуришди.

Меҳнатда жонкуяр, ташкилотчи, фидойи йигит кўпчиликнинг талаби билан аввало звено, бригада бошлиғи, кейинчалик жамоа бошқаруви раиси этиб сайланди. Бу вақтда «Правда» жамоа хўжалиги ихтиёрида 120 гектар пахта, 250 гектар лалмикор ғаллазор майдонлар бор эди. Колхознинг ўша даврдаги маълумотларига кўра 80 хонадон бўлиб, 87 эркак ва 90 хотин-қиз далада меҳнат қиларди. Бригада бошлиқлари Тошбой Умаров, Саримсоқ Тангиров, Обид Ҳайдаровлар ўша йиллари жамоа хўжалик иқтисодини кўтариш ва мустаҳкамлаш йўлида самарали меҳнат қилдилар. Уруш йиллари Михаил Сережкин ва Анорбой Мавлонов сингари механизаторлар фаоллик билан ишладилар. Улар бир кун ишлаб, кейинги кун тракторни таъмирлардилар. Сабаби тракторларнинг эҳтиёт қисмлари етишмасди. Асосийси қўл кучи эди. Қ. Сафарова, К. Саримсоқова, Ш. Асроева, Қ. Мавлонова, О. Усмонова ва бошқалар дала ишларида ҳаммага ибрат бўлгандилар. Пахта йиғим-терими тугаганидан сўнг бутун жамоа хўжалик фуқаролари канал қазишга, ариқ-зовурларни тозалашга чиқардилар. Бутун иш қўлда бажариларди. 1935 йилда ташкил этилган мазкур жамоа хўжалигига 1947 йилгача Мансур Саҳаддинов бошқарув раиси вазифасида, Мирзааҳмат ака, Нурмат ака, Яхшибой ака, Суюнбой ака ва бошқа ўнлаб уста деҳқонлар қаторида меҳнат қилиб, шу жойдаги кўпгина маданий-маиший бинолар, турли қурилишларда жонбозлик кўрсатди. Кейинчалик Анорбой Мавлонов «универсал» тракторни ҳайдашни ўрганади ва узоқ йиллар давомида ғўза қатор ораларига узунасига ҳам, кўндалангига ҳам ишлов беришда катта ғайрат кўрсатиб меҳнат қилади. Шуни алоҳида қайд қилиш керакки, ўша даврларда ишлатилган «Универсал» типидаги чопиқ тракторларининг ғилдираклари баллонли ҳайдов тракторлариники сингари темирдан ясалган бўлиб, орқа ғилдираклари тишли эди. Уларда ғўза қатор ораларига кўндалангига ишлов бериш осон эмасди. Чунки ғилдирак эгатларга кўндаланг юрганда эгат ичи юмшоқ, пуштаси қаттиқ бўлганлигидан доимо силкиниб юрар, бу ҳол уни бошқаришда механизатордан катта куч ва матонат талаб қиларди. А. Мавлонов касбдошлари сингари фидокорлик билан ишлади. Шунинг ўзиёқ Мансур ака техника тараққиётига ниҳоятда катта эътибор берганлигидан далолат беради.

Мансур ака Саҳаддинов эса деҳқонлар сардори эди. У кўпчиликка бош-қошлик қиларди. Камтарин, каттакичикка бирдай, қўлидан келгунча ёшларни тўғри йўлга бошлар, устозлик қиларди.

1968 йили бешафқат ўлим уни орамиздан олиб кетди. Оила ташвишлари уй бекаси Улбош хола ихтиёрида қолди. У қизи Ҳуриниса, ўғиллари Абдуғани, Сирожиддин, Салоҳиддин, Муҳиддинларни ювиб-тараб, ўқимишли қилиб тарбиялади.

«Гулистон» жамоасидаги боғдорчилик бригадаси бошлиғи Йўлчи Кенжаев қуйидагини ҳикоя қилди: Ёшим 63 дан ошди. 40 йил пахтачилик бригадасига, мана уч йилдирки, боғдорчилик бригадасига етакчилик қилаяпман. Мен раҳбарлик сир-асрорини Мансур акадан ўрганиб кам бўлмадим. Доимо эл назаридаман. Мансур ака «одамларнинг кўнглига қараб иш тутарди. Кўнгил жуда нозик нарса. У қолдими, тамом, шу жойда иш юришмайди», деб жуда кўп уқтирарди. У кишининг маслаҳатлари билан иш тутиб ёмон бўлмаяпмиз.

Аччи — сўзи шўр деганларидир. Бунинг тарих билан боғлиқ жойи бор, албатта. Ҳозир ҳаммамиз шу жойдаги қишлоқ шўросини Мансур Саҳаддинов номи билан аташни истардик. Бироқ, Аччи атамаси эса қишлоқда тарих бўлиб қолаверади.

Ўрта Чирчиқ ноҳиясидаги Охунбобоев номли жамоа бошқаруви раиси, республикада хизмат кўрсатган механизатор, Меҳнат Қаҳрамони Миразиз Рўзиматов ўтмишни эслаб шундай дейди:

— «Правда» жамоаси фаолияти ҳақида гап кетар экан, ўша пайтда раислик қилган Мансур ака Саҳаддиновнинг хизматлари катталигини айтмай ўтолмаймиз. Бу вақтларда ҳозиргидай техника, ишчи кучи қаерда эди. Бутун иш қўлда бажариларди. Шундай бўлса-да, одамларни бир-бирига яқин, иттифоқ қилиб, ишбилармонлик, тадбиркорлик билан иш кўриши натижасида хўжалик доимо йиллик пахта тайёрлаш режасини ортиғи билан бажариб келарди. Раис ҳақида гапирадиган бўлсак, камтарин, инсон кўнглига йўл топарди, ташкилотчилигини айтмайсизми. Одамларни ўзига эргаштира биларди. У фуқароларнинг оиласи, шарт-шароити билан қизиқарди, улардан ёрдамини аямасди. Менга ҳам устозлик қилган. Унинг ёрдамида техника сирларини ўргандим. Нимага эришган бўлсам Мансур ака ёрдами билан бўлди. Аччи қишлоқ шўросини Мансур ака Саҳаддинов номи билан юритсак айни муддао бўларди.

Олимкент қўрғонида яшовчи пенсионер Лида опа Иванникова қуйидагиларни баён этди:— «Мансур Саҳаддинов ишбилармон раҳбар эди. Доим эл-юрт ташвишида яшарди. Айниқса ёш авлод ўқишига эътибор берарди. Жамоа хўжалигидан ўқимишли одамлар кўп чиқса дерди. Ўзи ҳам кўп ёшларни ўқишга жўнатарди. Сафар раис ҳам шу кишининг шогирди эди. Халқ талаби тўғри, қишлоқ шўроси шу киши номи билан юритилса кўнгилдаги иш бўларди.

Ҳа, деҳқонлар сардори Мансур ака Саҳаддинов ана шундай эл-юрт эъзозлаб ёдлайдиган инсон эди.

О. ТЎРАҚУЛОВ,
Оққўрғон ноҳияси.

• Миллий атамалар ҳақида баъзи мулоҳазалар

НОМ ҲАМ МИЛЛИЙ МУСТАҚИЛЛИК БЕЛГИСИ

НОМ-ЁЗУВЛАР давлат тили ва жумҳурият мустақиллигининг ташқи амалий кўриниши, ижтимоий ҳаётнинг аксидир, чунки тил ҳар қандай мустақил давлатнинг муҳим белгиларидан бири. Шунга қараб давлат тили тақдири, кишиларнинг унга муносабати, миллий онг ва мустақиллик даражаси ҳақида фикр юритиш мумкин. Хусусан, марказий темир йўл вокзали, Пушкин майдони, марказий универсал магазинининг бош кириш саҳни кабиларга қараб, давлат тили Қонуни белгиланган муддатларда бажарилмаслигига гувоҳ бўласиз. Албатта, собиқ жангчи отахонларимиз ҳам кўча эшиклари тепасида **«Здесь живёт участник ВОВ»** ёзувларини ўз тилларида ўқишни орзу қиладилар.

Тўғри, номни юқоридан тиқиштириш йўқолиб, тарихий ва миллий номларни тиклаш жумҳурият бўйлаб у ёки бу даражада давом этмоқда. Тошкент шаҳрининг ўзида қисқа вақт ичида 500 га яқин жой номи ўзгаргани, айниқса, Мустақиллик майдони, Ўзбекистон миллий боғи каби номлар қувончли ҳодиса. Бироқ бу билан жойларда фаоллик ошиб кетмади, вилоят ва ноҳияларда умри тугаган талай эски номлар яшаб келмоқда. Тошкент шаҳрининг саёҳатчиларига мўлжалланган янги харитасида (М., 1991) фақат умумий рўйхатга киритилган кўчаларнинг 400 дан ортиғи оврўпоча номдадир. Қонун чиққанидан сўнг ҳам, хусусан, Тошкентда тузилган ансамбль (**«Алиса», «Дубль В», «Пикник», «Секрет», «Солисти Узбекистана», «Солнишко», «С. Т. гуруҳи»**), ширкат (**«Авангард», «Анечка», «Арнанда», «Битовик», «Звездочка», «Изумруд», «Кировец», «Кирпичник», «Контракт», «Ленинец», «Лотос», «Люкс», «Озеленитель», «Сергелиец», «Скат», «Слава», «Снежинка», «Солнечний», «Солнце», «Спецстроевец», «Супарна», «Факел», «Феникс», «Фобос», «Химтехснс», «Целитель», «Элита», «Юг», «Югер»**), марказ ва қурилиш гуруҳлари (**«Амур», «Брифинг», «Вариант», «Волна», «Восток», «Инварнант», «Лазур», «Оавис», «Электрон», «Энергетик»**) номлари-чи? Тўғри, улардан айримлари фан, касб жиҳатдан тушунарли, аммо ҳеч бири Ўзбекистонни дунёга танитадиган ном эмас. Агар Ўзбекистонда ҳар ким истаган номни қўяверадиган бўлса, ўзаро ҳурмат, давлат тили, жумҳурият мустақиллиги нима бўлади?

Қонунни бажариш бўйича тузилган комиссиялар олдинги нуқсонларни тузатиш билан овора, мустақиллик эса кун сайин янги-янги талабларни қўймоқда. Агар ҳозирги ҳолат давом этадиган бўлса, комиссияларнинг иши янада мушкуллашади. Чунки биз ҳодисанинг олдини олишдан кўра оқибатни ўрганиш билан банд бўламиз. Агар ҳар бир расмий ном тил комиссияси рухсатисиз қўлланмаслиги жорий этилмаса, давлат тилини менсимаслик йўқолмайди. Миллий онги ўсган халқлар бирорта сўзнинг ёзилишига бефарқ қарамайди, масалан, эстонлар Таллинн сўзини икки «н» билан ёзишни талаб қилган бўлса, чехлар билан словаклар Чехословакия сўзини бирида қўшиб, бирида чизиқча билан ажратиб ёзишга қарши чиқишди. Булар биз учун кулгили туюлади, аммо буни биз ўйлагандек «қора кучлар», «бузғунчилар» эмас, балки халқнинг ўзи талаб қилди.

Тўғри, кўча ва жойларни номлаш мустамлакачилик кайфиятидаги кимсаларга оғир ботаяпти. Масалан, ўтган йили марказий рўзномалардан бирида Бобур, Ҳамза кўчалари ҳамда «Чорсу» меҳмонхонаси номларига ва кўча номларининг давлат тилида ёзилишига эътироз билдирилган. Кейинроқ шу тарзда мақола ўзимизда ҳам пайдо бўлди. Нима ҳам дердик: 130 йиллик империя ҳукмронлиги ҳали-бери ўзини сездириб туради, аммо иккала мақолада ҳам бундай ўзгаришлар Алишер Навоий юбилейи муносабати билан Москвада шоир номига кўча қўйилган бир пайтда юз берди деган миннатли эътироз айтилган. Ажаб, оламшумул буюк ном Москвага энди етиб борибди ва у юқоридаги каби минглаб келгинди номлардан ортиқ кўринибди. Хўш, шоир номидаги кўча Москвада қандай пайдо бўлди? Маълумки, Ўзбекистон ва собиқ СССР Маданият вазирликлари ўртасида 1991 йил учун тузилган шартномага Москвадаги маданият марказларидан бирига Навоий номини бериш киритилган, аммо бу иш юзага чиқмади, шекилли, кейин Москва юбилей комиссияси йиғилишида шоир номини кўчага бериш ва ҳайкалини ўрнатиш масаласи қўйилган. Бунда ташаббускор ўзимиздир. Мана энди шу илтимос бошимизга калтак бўлиб тушди. Шундай улуғ зот номини битта объектга бериш шунчалар қийин экан, шаҳар ва қишлоқларимиздаги минглаб русча номлар қандай пайдо бўлди? Қизиқ ҳол: Киев шаҳрида шоир номи бир кўчага берилгани ҳақида салмоқли мақола ёзилган эди. Энди шу ҳодиса Москвада юз бериши билан яна мақола ёзилди. Ҳар кўча муносабати билан биттадан мадҳия ёзавериш ҳам миннатдир (хабар бошқа масала).

Яқинда илмий идоранинг бир ҳужжатига кўзим тушди ва штампга эътибор бердим. Қарасам, штампнинг ўзбекча қисми йўқ (балки, бунга ҳужжатдаги очиқ жойга штамп тўлиқ сиғмаслиги баҳона бўлгандир). Қарабсизки, штамп ҳам, ҳужжат матни ҳам авалгича фақат рус тилида. Мана, учинчи йилнинг биринчи ярми тугаяптики, кўчаларимиз жумҳурият миқёсида тўлиқ ягона ёзувга эга эмас, аниқроғи кўча номлари уч кўринишда учрайди, яъни фақат рус тилида: улица Кзыл Узбекистанская (Колхозная, Курганная, Южная); икки тилда: Глинка (Алоқа, Исакян, Спутник) давлат тилида: Навоий (Беруний, Бобур, Лутфий) кўчаси.

Иккинчидан, кўча, жой номларини ёзишда қоришиқ тил пайдо бўлди: кафе «Марҳамат» («Шарқ», «Уголок», «Ильдам», «Новинка»)кафеси, Парранда-Птица, Гриль-Бар, Овощи-фрукты, Озиқ-овқатлар. «Восток» продтовары. Хўш, ўзгалар, дейлик, «Чорсу» кафеси, «Ҳамза» театри бирикмалари таркибидаги кафе, театр сўзлари орқали улар англатган жой маъносини англаб етмайдими? Ҳа, ҳозир шундай ҳолат туғилдики, гўё нон, чой, чойхона сўзлари ёнида хлеб, чай, чайхана сўзларини ёзмаса, ўзгалар нон олмай, чой ичмай, чойхонага кирмай қўядигандек. Очиғи, бу ишимиз бошқаларни давлат тилини амалий ўрганишдан маҳрум қилди. Маҳаллий ўрин-жой номлари жойида ҳам, матбуотда ҳам Қонунга мувофиқ давлат тилида ёзилиши керак. Афсуски жойларда икки тиллилик устунлик қилмоқда: **Марғилон — Маргелан, Тошкент — Ташкент, кафе «Колокольчик» — «Қўнғироқча» кафеси, «Сутли» (?) кафеси — кафе «Молочный», «Ўқувчи» — «Школьник»** (дўкон).

Кўпгина сўзлар қандай ёзилган бўлса, шундайлигича кўчириб олаверамиз. Масалан, «Ўн саккиз минг тақдир» номли бир мақолада 21 та кўчанинг номи русча берилган. Жумладан, Обувная, Полиграфическая, 2-я Пятилетка, Абрикосовий. Ҳануз телевидение ва рўзномаларда Чаштепинская, (Пограничний, Оборонная, Троллейная, Шелковичная) кўчаси, Рисовий бозори, Софийский проспекти, «Театральная» бекати, «Красновосточное» депоси кабиларни эшитамиз, ўқиймиз, нутқимиз ҳам шунга ўрганган. Хўш, шулар Қонун «муҳофаза қилади»ган «миллий шакл»ми ёки ҳар қандай ажнабий сўзни «ўзбек» имлосида ёзса, «миллий шакл» бўлаверадими? Афтидан, «Ўсимликлар» китобчасида бирорта гулнинг номи ўзбекча берилмагани ҳам шундан бўлса керак.

Кўринадики, эски номларни янгилашда таржима ижобий натижа беравермайди. Масалан, Педагогическая номи Педагогика бўлди, бироқ унинг айнан таржимаси педагогик. Демак, ҳар икки ўзбекча шакл ҳам кўчага нисбатан ноўрин, чунки бири фан номи, бири от билан қўлланувчи нисбий сифатдир (педагогик тажриба каби). Борди-ю, шу кўчадаги олий билимгоҳ кўзда тутилса, муаллимлар (балки, педагоглар) кўчаси деган маъқул. Номларни икки тилда ёзиш давлат тилини тегишли ҳужжатларда мутлақо акс эттирмайди, жумладан юқорида эслатилган Тошкент харитасида кўча, жой номларининг фақат русчаси ҳисобга олинган: **«Южний» вокзал, улица Педагогическая, (Дружба Народов), «Жемчуг», «Изумруд», «Рубин»** (заргарлик дўконлари каби). Номлашни такомиллаштириш ҳақида фикр юритарканмиз сийқаси чиққан «Бахт уйи», «Октябрь инқилоби», «Халқлар дўстлиги» кабиларни ҳам қайта кўриб чиқиш зарур деб ҳисоблаймиз. Агар ҳар бир корхона, ташкилот ходимлари шахсий ташаббус кўрсатиб, нафақат иш жойи номини, балки ўз маҳсулоти номини ҳам миллийлаштирмаса, кутилган натижаларга эришмоқ қийин, аммо **«Ўзбеккурортстрой», «Ўзбеккоопвнешторг», «Ўзпромстройбанк»** каби «миллийлаштириш» ўзимизни алдашдир. Жумҳуриятдаги маданият, маориф, озиқ-овқат, савдо, саноат, қурилиш ва лойиҳалаш идоралари русча қисқартма номлар билан юритилади: **Узсемхлопок, Хлопкопром, Узбектекстильторг, Узместрстрой...** Тўғри, бундай қисқартма отлар ўзбек тили табиатига у қадар мос эмас. Шунданми авваллари қисқартма отларни айнан олиш одат бўлганидан, уларнинг маънолари ўйлаб кўрилмас эди. Энди мазкур ташкилот Ўзбекистон мулки экан, уларнинг ҳар бири мумкин қадар миллий ном олиши керак. Албатта, улардан ҳар бирини рус тилидагидек ифодалаб бўлмас, аммо излаган имкон топади. Масалан, **«СредазНИИгипрогаз»** ташкилоти жўнгина «ЎЗГАЗЛОЙИҲА» деб аталмоқда. «СОТИМХОН» ширкати номи ҳам ихчам ва ширали. МПМКни, ХКМК, ЎзПОВТИни ЎзҲТИБ десак, ҳозирча тилимиз бироз келишмай турар, талаффуз ғалати туюлар. Лекин қўлласак, албатта, ўрганамиз. Агар **МУМ (ЦУМ), БУМ (ГУМ)** биринчи кундан шу шаклда ёзилган ва қўлланганда, улар ўзлашиб кетган бўларди. Ҳа, тил амалда қўлланса яшайди, ривожланади, сайқал топади.

Тошкент, Янгийўл вино, озиқ-овқат, тамаки ва қандолат маҳсулотлари корхоналарининг **«Астра», «Батончики», «Весна», «Голубые купола», «Ирис цитрусовый», «Куполок», «Маска», «Околица», «Освежающие», «Петушок-золотой гребешок», «Полет», «Полюшко-поле», «Рассвет», «Слива», «Фруктово-ягодный букет», «Юниор»**, каби маҳсулотларини ўзбекча номлаш комиссиясининг иши эмас, ёки **«Халқабад», «Карақум»** каби ёзувлар ўзбек тили намунасими? Тўрақўрғон, «Концентрат» заводи ишлаб чиқарган **«Специ узбекской кухни»**лардан сараланган **«Восточные пряности», «Виноград сушенный»** маҳсулотлари ёзувлари ҳам ўзлигини йўқотишдан нишона. Мен **«Русская», «Столичная»** номли маҳсулотларнн **«Узплодоовощвинпром»**(?) ишлаб чиқаряптими ёки ҳануз марказнинг тайёр маҳсулотини сотишда воситачилик қиляптими, деб ўйлайман. Аниқки, биз ҳозиргача керакли маҳсулотларни қаердан чиққани-ю, қандай ёзувлар борлигига қараб харид қилганимиз йўқ. Шунга ўхшаш маҳсулотларимиз номи ўзбекча бўлиб давлат тилида ёзилса, бошқалар ҳам суриштириб ўтирмай харид қилаверса керак. Масалан, Шотландия ичимлиги ёрлиғида бирорта чет сўз йўқ, аксинча, Ўзбекистоннинг **«Советское шампанское-полусухое»**(?) ичимлигини ичида биргина «ҳажми» сўзи, «Южний» суви этикеткасида «Келишилган» эркин нархда сотилади» жумласигина бор, холос. Бу ўзимизни камситишдир. Маҳсулотларимиз ўзбек тилини дунёга танитувчи ва тарқатувчи воситалардан бири эканлигини унутмаслигимиз лозим. Сўнгги пайтларда жойларга кишилар номини қўйиш авж олди, натижада тарихий-табиийликдан узоқлашиб кетилмоқда. Одатда энг йирик кўчалар йўналиш бўйича, яъни қайси шаҳар ва манзилига қараб номланган. Масалан, Тошкентда Бешёғоч, Кўкча, Олой номи билан аталувчи йирик кўчалар бўлиши керак. Яқинда «Ленинград» кўчасини «Чинор» деб аташ тавсия этилди, биз эса шу ердаги қадимги мавжуд 5 та чинор асосида «Бешчинор» деб аташни лозим топамиз. (Бешқайрағоч, Бешёғоч каби).

Энди комиссияларга қараб ўтирмай, корхона ва ташкилот раҳбарлари, маҳалла фаоллари ташаббуси билан ҳашар қилинади. Жойлардаги ортиқча ёзувлар изчиллик билан олиб ташланса, тегишли идоралар билан келишиб, икки тилли ёзувлар давлат тилида қайд этилса, айниқса «улица Саҳибаева (К. Ярматова)»лар «Соҳибоев (К. Ёрматов) кўчаси»га айлантирилса, қонун ижросига улкан ҳисса қўшилади, қилинган ишлар сифати ошади. Шунингдек жойларга номи қўйилаётган шахсларнинг кимлиги, шу жойга алоқаси, аталиш сабабини қайд этувчи асарлар, қисқартма отлар луғати яратилса, нафақат ҳуқуқшунослигимизда янгилик, балки уларни келгуси авлодларга бус-бутун етказиш имконияти ҳам туғилади, мустақилликнинг бир белгиси абадийлашади.

Аминжон МАМАТОВ,
филология фанлари номзоди, доцент.

Юқори Чирчиқ районининг Жумабозор қўрғонида жойлашган боғчада йигирма тўрт йилдан бери ишлаб келаётган тарбиячи Зарифа Тўракелдиевани ота-оналар чин дилдан ҳурмат қилишади. У бундай иззат-икромга болаларга меҳрибонлиги ва ишчанлиги туфайли эришди. Суратда: Зарифа Тўракелдиева.

Сураткаш М. МАҲМУТОВ.

ВИЛОЯТИМИЗДА «АВТОБУС» ЯРИМ ОЙЛИГИ ЎТКАЗИЛДИ

ФАЛОКАТ БЎЛМАСИН ДЕБ

Ёзнинг иссиқ ойлари бошланиши билан кишилар табиатнинг сўлим ва салқин гўшаларида дам олиш, ҳордиқ чиқариш учун ошиқишади. Албатта, бунда районлараро ва шаҳарлараро қатновчи автобуслардан фойдаланишади. Шу боис айни кунларда автобусларда мўлжалдагидан кўп йўловчи ташилаётганлиги, ҳайдовчилар томонидан йўл ҳаракати қоидаларининг бузилаётганлиги туфайли рўй бераётган хунук воқеалар ҳақида вилоят Давлат Автомобиль назорати бўлимига маълумотлар келиб турибди.

Вилоятимизда жамоат транспорти ҳайдовчиларининг масъулиятини ошириш, автобуслар билан боғлиқ ҳодисаларнинг олдини олиш мақсадида 15 июндан 30 июнгача «Автобус» операцияси ярим ойлиги ўтказилди. Чунки ҳайдовчиларни оғзаки огоҳлантиришлар самара бермаяпти, автобуслар туфайли рўй бераётган йўл-транспорт ҳодисалари кўрсаткичи юқорилигича қолмоқда, яъни 1992 йилнинг 1-чорагида Тошкент вилояти ҳудудида автобус ҳайдовчилари иштирокида 23 та йўл-транспорт ҳодисалари содир этилди, бунда 2 киши ҳалок бўлди ва 31 нафари тан жароҳати олиб касалхонага ётқизилди.

Баъзи бир автотранспорт корхоналари йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олишга етарлича эътибор бермаяптилар, ҳайдовчилар орасида интизомни кучайтирмаяптилар, корхоналарнинг техник тайёргарлигини ошириш бўйича ишламаяптилар, йўлларда ҳайдовчиларнинг устидан очиқ ва яширин назорат олиб бормаяптилар. Натижада техник носоз автобусларни йўлга чиқариш ҳам катта ташвиш келтирмоқда. 1-чорак мобайнида ДАН бошқармаси ходимлари томонидан 3,5 минг автобусларнинг техник ҳолати текширувдан ўтказилди, шуларнинг 306 тасида йўл ҳаракати қоидасига хавф солувчи нуқсонлар борлиги маълум бўлди ва уларнинг ишлатилиши вақтинча тўхтатиб қўйилди.

Йўл-транспорт ҳодисаларининг содир этилишининг асосий сабабларидан бири, ҳайдовчилар томонидан йўл ҳаракати қоидаларининг қўпол равишда бузилиши, рўй бераётган ҳар иккинчи хунук ҳодиса автобус ҳайдовчиларининг айби билан содир этилишидир.

Ўтказилган ярим ойликда автотранспорт корхоналари раҳбарлари, ҳар бир ҳайдовчи фаол иштирок этди. Ўйлаймизки, улар бундан буён ҳам ана шундай масъулият билан ишлайдилар, йўловчилар хавфсизлигини таъминлашдек масъулиятни тўлиқ ҳис этадилар.

Р. ТУРДИМАТОВ,
ДАН ходими, милиция майори.

ЛИЦЕЙ СИНФИ

БИРИНЧИ Тошкент давлат тиббиёт институти шаҳримиздаги билим ўчоқлари билан яқин ҳамкорлик алоқаларини боғлаган. Бектемир районидаги 290-ўрта мактаб муаллимлари жамоаси ҳам олий ўқув юрти кўрсатаётган амалий ёрдамлардан баҳраманд бўлмоқда.

Институт лицей синфини очиш ниятида мактаб билан ўзаро шартнома имзолади. Лицейда ўқувчиларга кимё ва биология фанларидан чуқур билим бериш асосий мақсад қилиб қўйилди. Лицей синфини битирган ўқувчиларга кичик тиббиёт ходими деган гувоҳнома бериладиган бўлди.

А. АЛИЕВ.

ҚЎШБАЙТЛАР

Бировга заррача қилма ёмонлик
Емонлик қилмоқлик бермас омонлик.
Дилингни дилозор қилганда ҳам қон
Ғазаб ўти қадринг қилмасин ҳазон.

* * *

Беш кунлик бу дунё, бизга имтиҳон,
Фурсат оз берилган, унутма асло.
Оёғинг остида бўлса ҳам жаҳон
Абадий эмассен, кетурсан пинҳон.

* * *

Ҳар киши хулқидин сен гавҳар изла,
Топмоқлик истасанг, сен ширин сўзла.
Кўзингнинг меҳридан нурасин тошлар,
Ҳимматинг олдида эгилсин бошлар.

* * *

Чеҳрангдан нур аро ёғулсин поклик,
Нажот излаганлар, топсинлар паноҳ
Холис бўл, гар қилсанг зарра яхшилик
Бандаси билмаса, биладур Аллоҳ.

* * *

Сиртинг куладию, қўйнингда ханжар,
Тилинг мақтайди-ю, дилингда заҳар.
Қалбингнинг қоронғу харобасида
Покликдан, софликдан қолмаган асар.

* * *

Қумрилар боғларда сайраган маҳал,
Нафис ислар тараб яшнайди гуллар.
Қузғунлар тумшуғин қайраган маҳал
Ўлакса бўйидан маст бўлар ажал.

Равшан ОҚИЛ.

ЛАТИФАЛАР

ЯХШИ МАСЛАҲАТ

ҲАМШИРА: Доктор, еттинчи палатадаги ёш беморнинг юрагини эшитганимда, юрак уриши негадир тезлашяпти.

ДОКТОР: Бунинг davoси осон, уни кўраётганингизда кўкрак тугмаларингизни қадаб олсангиз бас.

ЭР ЁКИ ХИЗМАТКОР

БИР бойвачча аёл ўзига хизматкор ёллаб, унга тушунтира бошлади: — Биласанми, менинг хизматкорим берган буйруқларимни сўзсиз ва тез бажариши керак. Ўта итоатли бўлиши лозим. Яна шундай талабларим борки...

— Кечирасиз, хоним, сизга хизматкор эмас, эр керак экан, — деди хизматкор унинг гапини бўлиб.

ҒАЙИРЛИК

БИРИНЧИ АЁЛ: Эрим менга ҳеч ёқмайди.

ИККИНЧИ АЁЛ: Унда нега ажрашмайсан?

БИРИНЧИ АЁЛ: У доимо: сендан ажралсам бахтли бўламан дейди, мен эса унинг бахтли бўлишини истамайман.

Б. ТУРҒУНОВ тайёрлаган.

ҲУРМАТЛИ ЙЎЛОВЧИЛАР!

Ўзбекистон Республикасида ёнилғи-мойлаш маҳсулотлари, ҳаракатлантирувчи таркиблар, эҳтиёт қисмлар, автошиналар, ускуналар ва бошқа хил материал-техник ресурсларнинг нархи бир неча баравар ошганлиги муносабати билан мураккаб иқтисодий шароит юзага келди.

Йўловчиларни ташиш транспорти меъёрини мувофиқлаштиришни таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори билан

1992 ЙИЛ 1 ИЮЛДАН ЭНГ ЮҚОРИ НАРХ КЎРСАТКИЧЛАРИ БЕЛГИЛАНДИ:

— шаҳар ички йўналишидаги автобусларга 1 сўмдан ҳақ тўланади;

— шаҳар атрофига қатновчи автобусларга ҳақ тўлаш 3,3 марта кўпайтирилди;

— енгил ва маршрутли таксиларда йўловчилар ташишнинг эркин нарх кўрсаткичларига ўтиш амалга оширилди. Шу муносабат билан маршрутли таксиларнинг ҳақи 2,5 марта оширилди, енгил таксиларда 1 км га — 4 сўм ва таксига ўтирганлик учун — 4 сўмдан ҳақ тўланиши белгиланди.

Илгари йўловчилар ташиш транспортида юришда ҳаракатда бўлган алоҳида тоифадаги йўловчилар учун имтиёзлар сақлаб қолинди.

«ТОШВИЛОЯТЙЎЛОВЧИТРАНС» КОНЦЕРНИ БОШҚАРУВИ.

● Коллекция учун самовар СОТИБ ОЛАМАН. Телефон: 62-86-72.

● Ўзбек ва рус тилларида машинка қиламан. Телефон: 78-62-27.

● Тошкент шаҳар, Мирobод районидаги 158-ўрта мактаб томонидан **Андрей Юрьевич Феоктистов** номига берилган Д № 791663 рақамли ўрта маълумот тўғрисидаги аттестат;

● Тошкент шаҳар, Юнусобод районидаги 80-ўрта мактаб томонидан **Ольга Леонидовна Францева** номига берилган АЗ № 003631 рақамли ўрта маълумот тўғрисидаги аттестат йўқолганлиги сабабли

БЕКОР ҚИЛИНАДИ

БИЛДИРУВЛАР

АВТОСЕРВИС УЧУН

КОРХОНА

ҚУЙИДАГИ УСКУНАЛАРНИ СОТАДИ

- **«ЭЛДИС—1010», «ЭЛДИС—1200» мувозанатлаш дастгоҳлари;**
- **кўтаргичлар;**
- **ғилдиракларнинг жойлашувини ростловчи стенд;**
- **шиналарни йиғиш ва ажратиш;**
- **чироқларни ростлаш;**
- **электр вулканизатор;**
- **енгил автомашиналар учун махсус асбоблар тўплами.**

МАНЗИЛИМИЗ: Тошкент шаҳри, Амир Темур (илгариги Энгельс) кўчаси, 118-уй, 607-хона.

ТЕЛЕФОН: 34-25-81, 34-66-04.

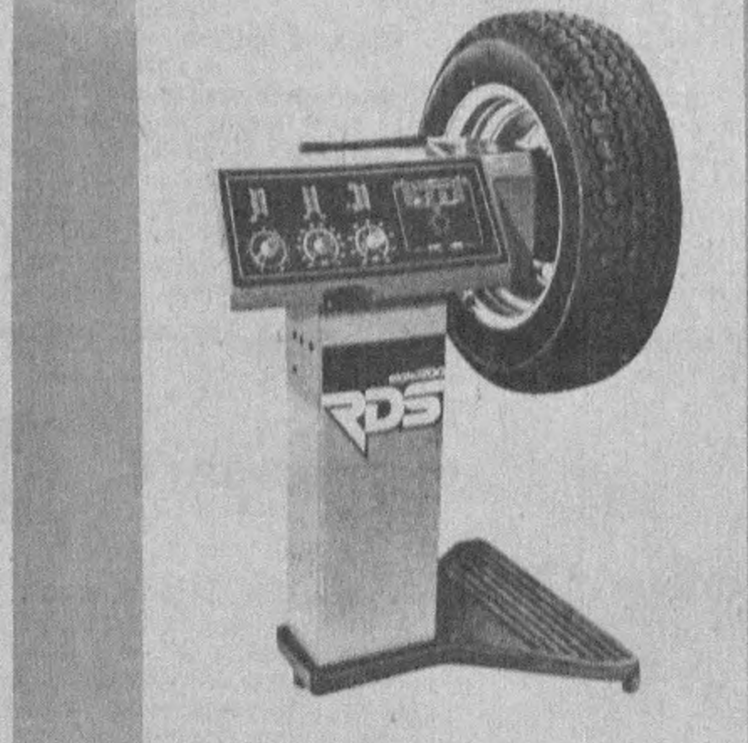

Муҳаррир
Н. НАСИМОВ.

Тошкент ҳақиқати

МУАССИСЛАР: ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КЕНГАШИ ВА «ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» ЖУРНАЛИСТЛАР ЖАМОАСИ.

БИЗНИНГ МАНЗИЛГОҲ: 700000 ТОШКЕНТ, ГСП ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32.

Муҳаррир ўринбосарлари — 33-58-85, 32-57-47, 33-79-16, 32-57-48; масъул котиб — 33-48-08, 32-53-53; масъул котиб ўринбосари — 32-57-49, Бўлимлар: шўролар ҳаёти — 33-70-10, 32-57-78; қишлоқ хўжалиги — 32-55-53; саноат, қурилиш ва транспорт — 32-57-49, 33-70-10; ижтимоий масалалар — 32-56-47, 33-40-48; адабиёт ва санъат — 32-57-33; маданият ва миллий қадриятлар — 32-56-45; ёшлар ҳаёти, ахборот ва спорт — 32-55-56, 33-99-15; хатлар ва оммавий ишлар — 33-40-48, 32-56-47; тижорат бўлими — 32-55-56, 33-99-15; жамоатчи кенгаш қабулхонаси — 33-40-48; эълонлар — 32-56-66.

● Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. 700000, Тошкент, ГСП, Ленинград кўчаси, 32. Рўзнома офсет усулида А—2 форматида босилади. ● 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Нашр кўрсаткичи: Г—220. Индекс: 64672. Босишга топшириш вақти — 20.30. Босишга топширилди — 19.30. 31646 нусҳа босилади.